

ÚJ KELET

..... Izraeli magyar nyelvű független lap

Táncterápia

Flamenco fiesta
Berger Gabival 32. o.

Román rémálom

Kasztnerre emlékezünk
Olosz Leventével 20. o.

Olvassunk a tükörben

Várjuk együtt Szalai Anna magyar
izraeli cikkgyűjteményét 35. o.

Kicsi Kelet

Gyerekeknek és mindenkor
kortalanoknak 30. o.

Szivárványhíd Budapest és Tel-Aviv között

Steiner Kristóffal 26. o.

Üdvözlégység Mária

Az Új Kelet anygala
belépett az örökkévalóságba
– Búcsúzunk 11. o.

חַיִּי קֵלֶט

עיתון ישראלי עצמאי בשפה ההונגרית

Kedves Olvasóink!

Miben különbözik ez a lapszám az összes másiktól? (Ugye ismerős a kérdés felépítése...) Más lapszámokat meg lehet vásárolni az újságosoknál, ez a lapszám csakis virtuálisan lehet a mienk, az önöké. Pészhah közeledtével most másra is nagyon figyelünk: a koronavírusnak nevezett tizenegyedik csapás tesz próbára mindannyiunkat. Mégis reméljük, hogy ha majd ennek a járválynak vége lesz, a karanténban tanultakat eszünkbe vésve és megerősödve térünk vissza a hétköznapiakba.

Bízunk benne, hogy ezt a lapszámot később nyomtatott formában is kézbe vehetik, de addig is elküldjük önöknek e-mailben, feltesszük a honlapunkra PDF formátumban. Otthon kinyomtathatják, hogy a szülők a kezükbe foghassák, odakerülhessen a kávé mellé, és így szigorú virtuális világunkat kiegészíthetjük egy kis izraeli, magyar nyelvű szórakozással. Ne csak a félelmetes híreknek vagy írásoknak legyen tere!

Ezt a döntést, mellyel a rendkívüli állapotokhoz alkalmazko-

dunk, a szerkesztőségi csapat közösen hozta. Önök, kedves olvasóink, pontosan tudják, hogy 2015 óta az Új Kelet nem a régi, a szerkesztőség pedig önkéntesekből áll. Szórakoztató magazint írunk és szerkesztünk. Professzionális közlésre törekszünk, és igyekszünk kielégíteni az egyéni és a közösségi igényeket egyaránt. Mostani számunkban, stílusosan, közösségeket és sorsközösségeket mutatunk be. Arie Singer az egykori kibucra emlékezik, nosztalgiával és kritikusan, Berger Gabi megindító képriortja az idők egyik közösségét mutatja meg, melynek tagjai még elég fiatalok, hogy flamencót táncoljanak... Borgula András az igazi családi korona-közösségről szól, az izraeli és a magyar LMB-TQ közösségeket Steiner Kristóf hasonlítja össze, Silló Sándor marokkói zenélőkről ír, Szalai Anna készülő könyvében pedig az izraeli magyarokról. Olvasószerkesztőnk, Bedő J. István könyvajánló mellett olvashatnak Kasztner Rezső romániai éveiről Olosz Levente tollából. Egyik új szerzőnk, Sze-

keres Hanna a Trump béketervről gondolkodik, Gilad Gur pedig az új világrendről fantáziál. Mostani számunkat az elmaradhatatlan Schnapp Lea, Róna Éva, Halmos László, Halmos Sándor, Nimrod Dagan és Avi Ben Giora írásai gazdagítják.

Ám a jövőbe vetett, derűs tekintetünket elfelhőzi, hogy elvesztettünk egy régi barátot, kollégát. Markovits Mária, az Új Kelet újság hű támogatója, kolozsvári nagykövete, sok-sok témánk ötletgazdája, szeretett szerzőnk január 19-én hirtelen-váratlan itt-hagyott bennünket.

Ibinek, ahogy mi hívtuk, az egyik hobbinak volt az Új Kelet azután, hogy évekig szerkesztette az Izraeli Szemle folyóiratot. Komolyan vette szerkesztőségünket, örült a szíve, hogy megpróbáljuk visszaállítani az újság régi magas színvonalát, amihez ő is sokat tett hozzá, ugyanis életeleme volt a magyar nyelv (meg a román, meg a héber) és az írás. Megbízható tudása híres volt az izraeli magyar jisuiban. Hatalmas műveltsége igaz zsidóvá tette őt,

Főszerkesztő: Vadász Éva (Tel-Aviv) Vezető szerkesztő: Steiner Kristóf (Methana) Olvasószerkesztő: Bedő J. István (Budapest) Korrektor: Sebő Anna (Tel-Aviv) Képszerkesztő: Salamon Sára (Tel-Aviv) Tördelő: Szász Julianna (Budapest) Címlapgrafika: Horváth Nehab Kit (Tel-Aviv) • Szerzőink: Szerzőink: Arie Singer (Sidney), Avi Ben Giora (Bécs), Barukh (Jeruzsálem), Berger Gabi (Tel-Aviv), Borgula András (Budapest), Egervári Vera (Netanya), Gilad Gur (Haifa), Gondos Sosana (Haifa), Halmos László (Rehovot), Halmos Sándor (Debrecen), Gabriela Marcovici (Holon), Kriszti Keren Marcovici (Haifa), Marcovici Tibor (Nagykároly), Markovits Mária z"l, Nászta Annamária (Kolozsvár), Nimrod Dagan (Methana), Olosz Levente (Budapest), Róna Éva (Kiryat Ono), Schnapp Lea (Jeruzsálem), Silló Sándor (Tel-Aviv), Szalai Anna (Kiryat Ono), Szekeres Hanna (Budapest), Tabák László z"l • Email: editor@ujkelet.com • Új Kelet online: www.ujkelet.com • Ára: COVID-19 járvány idején ingyenes • Az Új Kelet újságot 1918-ban Kolozsváron Chaim Weissburg alapította • Felelős kiadó: Salamon Sára, Steiner Kristóf, Vadász Éva • Hirdetés: +972-54-472-7472 • Információ a terjesztésről: +972-50-528-8982 • A szerkesztőség nem felel a hirdetések tartalmáért. A kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

aki férje révén érkezett az Országba. Tirokriga volt az email-címe, ezt gyerekei nevének kezdőbetűiből intarziázta össze. Róbertet korán elvesztette, de Tibor, Kriszti és Gabi továbbviszik üde, derűs személyiségét. Ibivel sosem éreztük, hogy más korosztályból lennénk, pajkos tekintete és szellemes riposztjai állandó derűt hoztak az életünkbe. Mintha mindig mindenütt jelen lett volna: részt vett az izraeli magyar eseményeken, a közelmúltban Kolozsváron, a zsidó szimpóziumon mutatta be lapunkat. Inspirált bennünket, mesélt, és történeteit nemcsak élveztük, hanem okultunk is belőlük. Szerénységével néha az örületbe kergetett, természetesnek vette (mintha nem is érzékelt volna), hogy szinte hátországgént gondoskodott rólunk.

Most, hogy egy egész rovatot szentelünk az emlékének, és helyette már a gyerekei írtak oldalainkra, biztosan megdorgálna bennünket: „Ugyan már, nem én vagyok a fontos, hanem az írás!” Mi pedig azt mondanánk: „Drága Ibi, sírt az ég és sírtunk mi is, de valahogyan csak talpra kell állnunk, nehéz kimondani: az elvesztésed után!”

Felállunk, és kinyújtott karral megyünk tovább, ahogyan őseink tették a pusztában. Ahogyan Izrael, Magyarország és az egész világ teszi majd, ha a járvány véget ér. És talán már közben is.

Most a világ jelszava: Maradj otthon! Otthon pedig jó olvasást és kellemes morfondírozást!

Hírek

Izrael új és kibővített vészhelyzeti irányelvei a COVID-19 válság idején 2020. április 1. 8 órától:

Nyilvános helyeken csoportosulás nem engedélyezett, beleértve az imádkozást, vagy az esküvőket is. Azoknak, akik imádkoznak, ezt egyedül kell tenniük. A Siratófalnál naponta 3 alkalommal 10 főből álló közös imádkozás engedélyezett, szigorúan 2 méter távolságot tartva egymástól. A temetések csak nyílt helyen szabad megtartani, legfeljebb 20 ember részvételével. A brit mila (körülmetelés) szertartásokat legfeljebb 10 fő jelenlétében szabad megtartani.

- ▶ Munkába érkezés előtt az alkalmazottnak kötelező megmérni a hőmérsékletét és annak feltűntetésével kitölteni egy nyilatkozatot tünetmentességükről (38 Celsius-fok feletti testhőmérséklet, köhögés, légszomj hiányáról). A munkáltatónak össze kell gyűjtenie a nyilatkozatokat, amelyeket meg kell őriznie. Ha a munkavállaló nem a vállalkozás valamelyik telep- vagy munkahelyén dolgozik, a nyilatkozatot szóban is meg lehet tenni.
- ▶ A munkahelyeken, ahol a munkavállalók nem tudnak 2 méter távolságot tartani egymástól, a munkaadóknak más intézkedéseket kell tenniük a fertőzés megelőzésére.
- ▶ Minden alkalmazottnak a lehető legtöbb személyes védőfelszerelést kell biztosítani. Az emberek között kézről kézre járó munkaeszközöknek a továbbadás előtt nagyon alapos fertőtlenítésen kell átesniük.
- ▶ A munkavállalókat fel kell szólítani a higiéniai előírások szigorú betartására, ideértve a gyakori kézmosást is.
- ▶ A munkahelyi liftekbe egyszerre két alkalmazottnál több nem léphet be.
- ▶ A számítógépes és kommunikációs technológiai laboratóriumok – összhangban az Egészségügyi Minisztérium rendelkezéseivel – jogosultak az ügyfélfogadásra.

- ▶ A szállítási szolgáltatások – összhangban az Egészségügyi Minisztérium rendelkezéseivel – bármiféle termék esetében engedélyezettek.
- ▶ A piaci standok tulajdonosai nyithatnak online áruházat/üzletet, hogy termékeiket forgalmazhassák és kiszállítsák, de a standot magát be kell zárni.
- ▶ A kormány döntése szerint az egyedül vagy az azonos háztartásban élő személyek a lakóhelyüket legfeljebb 100 méterig távolságra, rövid ideig elhagyhatják.

Az alábbiakban összefoglaljuk a Bituach Leumi (Társadalombiztosító) iránymutatásait a munkanélküli-ellátásokról a koronavírus-válság idején:

- ▶ Támogatás a 67. évüket betöltött személyeknek: Ha fizetetlen szabadságra küldték, vagy a koronavírus-válság 2020. március 1. utáni kitörését követően elbocsátották, akkor nyugdíjvédelmétől függően
- ▶ március hónapban 1000 és 2000 NIS közötti,
- ▶ április hónapban 1000 és 4000 NIS közötti támogatásra jogosult.
- ▶ A támogatást megkaphatja az időskorúak juttatása mellett is.
- ▶ Felhívjuk az érintettek figyelmét, hogy ha 67. életévüket már betöltötték, ne regisztráljanak a Foglalkoztatási Szolgálatnál (Liskat Hataaszuka), és ne nyújtsanak be igényt munkanélküli-ellátásra. A Bituach Leumi az elkövetkező napokban közzéteszi a támogatás igénylésére vonatkozó iránymutatásokat.
- ▶ A Bituach Leumi akkor is fog munkanélküli-ellátást fizetni, ha valaki nincs regisztrálva a Foglalkoztatási Szolgálatnál. Ha munkanélküli-ellátás iránti kérelmet nyújtott be, de márciusban nem regisztrált a Foglalkoztatási Szolgálatnál, a Bituach Leumi továbbra is folyósítja a márciusra vonatkozó munkanélküli-ellátást.
- ▶ Felhívjuk a figyelmet, hogy ez az irányelv nem szünteti meg a Foglalkoztatási Szolgálatnál történő regisztráció szükségességét. Ha még nem jelentkezett be, akkor fontos, hogy most megtegye, különben a Bituach Leumi nem tudja fizetni az érintettnek az áprilisi juttatást.
- ▶ 2000 NIS előleg kifizetés pénzah előtt: a Bituach Leumi mindent megtesz, hogy a munkanélküli-ellátásokat még pénzah ünnepe előtt kifizesse. Aki

még nem nyújtotta be az igényét, annak a Bituach Leumi 2000 NIS előleget fizet munkanélküli-járadékként. A juttatás fennmaradó részét akkor fizetik ki, amikor a követelés kezelése befejeződött.

- ▶ Egyes munkanélküliek, akik korábban nem voltak jogosultak munkanélküli-ellátásra, a jelenlegi válság idején támogatásban részesülhetnek. Ha fizetetlen szabadságra küldték, vagy elbocsátották 2020. március 1. után, és legalább 6 hónapig dolgozott az elmúlt 18 hónapban, akkor munkanélküli-ellátásokra jogosult.
- ▶ Felhívjuk a figyelmét, hogy ha csak 6 hónap volt a munkaviszonya, akkor is részesülhet munkanélküli-ellátásban a munkanélküli napok felén, szemben azokkal, akik 12 hónapot, vagy hosszabb időt töltöttek már el a munkahelyükön. Például aki 12 hónapig dolgozott, 100 nap munkanélküliségre jogosult, míg a 6 hónapja dolgozó 50 nap munkanélküliségre jogosult.

Regisztráljon a Foglalkoztatási Szolgálat weboldalán, és nyújtsa be munkanélküli-ellátások igénylését!

- ▶ A munkanélküliségi támogatás meghosszabbítása: Ha munkanélküli és 2020. március 1. után elfogytak a foglalkoztatási napjai (tehát már több, mint 6 hónapja kapja a munkanélküliségi ellátást), a Bituach Leumi automatikusan meghosszabbítja a munkanélküli-ellátásra való jogosultságát 2020. április 30-ig.

Koronavírus érthetően

Halmos László

Hetek óta ez a fő téma: a koronavírus, amely a Távol-Keletről indult hódító útjára. Izraelbe a polgári év elején érkezett meg, legalábbis az első híreket januárban hallhattuk a rádióban, a televízióban, olvashattuk a lapokban.

Hírek

A hazai hírközlő szervek természetesen héberül szólnak a hozzánk begyűrűzött vérszről, ezért érdemes az ország nyelvét nem, vagy nem teljesen értő olvasónak bemutatni a témával kapcsolatos héber kifejezéseket.

A járvány héberül mágéfá (מגיפה), és az ezt terjesztő vírus neve az e szóból képzett negif (נגיף). A járvány pedig fertőzés/zihum (זיהום) által terjed, aminek az eredménye a megbetegedés, vagyis máhálá (מחלה).

Aki megállapítja a betegséget, az orvos/rofé (רופא) vagy orvosnő/rofa (רופאה). Ha van tünet/tásmín (תסמין), megállapítja a diagnózist, ennek a héber megfelelője az ivhun (אבחון). Ekkor derülhet ki, hogy a vizsgált személy fertőzött/nágúá (נגוע); ha

pedig nő, akkor neguá (נגועה).

Ekkor bizony az illető kórházba/bét holim (בית חולים) kerül, akikkel pedig érintkezik, azokra elkülönítés/bidud (בידוד) vár, legalább két hét/svuájim (שבועים) időtartamra.

A házi elkülönítés, vagy házi karantén neve bidud bájit (בידוד בית) vagy bidud béjti (בידוד בית).

Az így elkülönített személy mevodád (מבודד), nőnemben mevodedet (מבודדת).

Az elkülönítési és egyéb rendelkezéseket a hatóságok figyelmeztetés/hátrá'á (התראעה) formájában közlik a lakossággal.

Ez idő szerint a koronavírusra még nem fejlesztettek ki védőoltást, vakcinát, ami héberül hiszun (תסון). Addig a legjobb védekezés a vírus terjedése ellen a távolság/

merhák (מרחק) tartása, és pedig legalább két méteres. Meg persze a minél gyakoribb kézmosás szappannal – rehicát jádájim bászábon (רחיצתי ידים בסבון).

Házon kívül erősen ajánlott szájmazsk/mászéhát pánim (מסכת פנים) viselése.

Ha a járvány súlyosbodik, szükségállapotot hirdetnek ki, ami héberül mácáv hérum (מצב חרום), és elrendelhetnek általános zárlatot/szeger kláli-t is (סגר כללי). Az ilyen hírekre a nagyközönség reakciója igen gyakran a pánik/behálá (בהלה).

Végül természetesen azt óhajtjuk, hogy a járvány vonuljon el minél hamarabb, és minden betegnek teljes gyógyulást kívánunk, vagyis refuá slémá (פואה שלמה)! ■

Vesztegzár a Tircá utcában

Borgula András

Kedves egybegyűltek, fiúk és lányok, fiatalok és szépkorúak, kedves közösség! Azért tartottam fontosnak a mai nagygyűlést, mert beláthatatlan ideig egymásra leszünk utalva. Igen, tudom, eddig is közösségeként éltünk, de mint tudjuk, nem minden közösség egyforma. Vannak olyanok, akik az úgynevezett békeidőben se látszanak ki a másik fenekéből, egészen más közösségek pedig még háborúk alatt is csak egymást marják.

Mi, mint azt Önök is érezték már az elmúlt években, egy kifejezetten összetartó közösségnek mondhatjuk magunkat, szinte minden téren. Talán csak a politika az, ami éket tud verni közénk, de a koronavírus idején tegyük félre az ilyen butaságokat, hogy ki jobb- vagy baloldali, ki askenáz vagy szefárd, ki vallásos vagy normáli... ööö..., akarom mondani nem hívó, ki eszi a humuszt csalamádéval vagy ki tesz a csirkepörköltre tejfölt! Azt mondom, ezekben a válságos időkben meg kell értenünk, hogy mi a fontos és mi a jelentéktelen. Meg kell értenünk, mi az, ami igazán számít, és mik azok a dolgok, amiket csak a média fúj fel, hogy aztán még tovább nézzük a híreket vagy még tovább dagadjon a hétvégi újság már így is elviselhetetlen vastagsága.

– Apának mi a baja? – súgta a húgom a kanapén ülve, miközben kidülledt szemmel próbálta visszafogni kitörni készülő röhögését.

– Fingom sincs... szerintem ez nem a korona! – válszoltam, és kicsit mégis összekuncogtunk.

– Igen, tessék, valaki szólni szeretne? – kérdezte apu ránk emelve bosszús tekintetét. – Ez itt egy demokratikus közösség, tehát mindenki elmondhatja, amit akar, ha engedélyt adok rá, és marad idő a nagygyűlés végén. Addig ne zavarjanak a beszédemben.

– Apu, én csak azt szeretném... – kezdett bele a kisebbik húgom, Hanna, hogy mondjon valamit azon a csilingelő és ártatlan hangon, amin csak egy hatéves tud valami egészen ártatlant kérdezni, de csak eddig jutott.

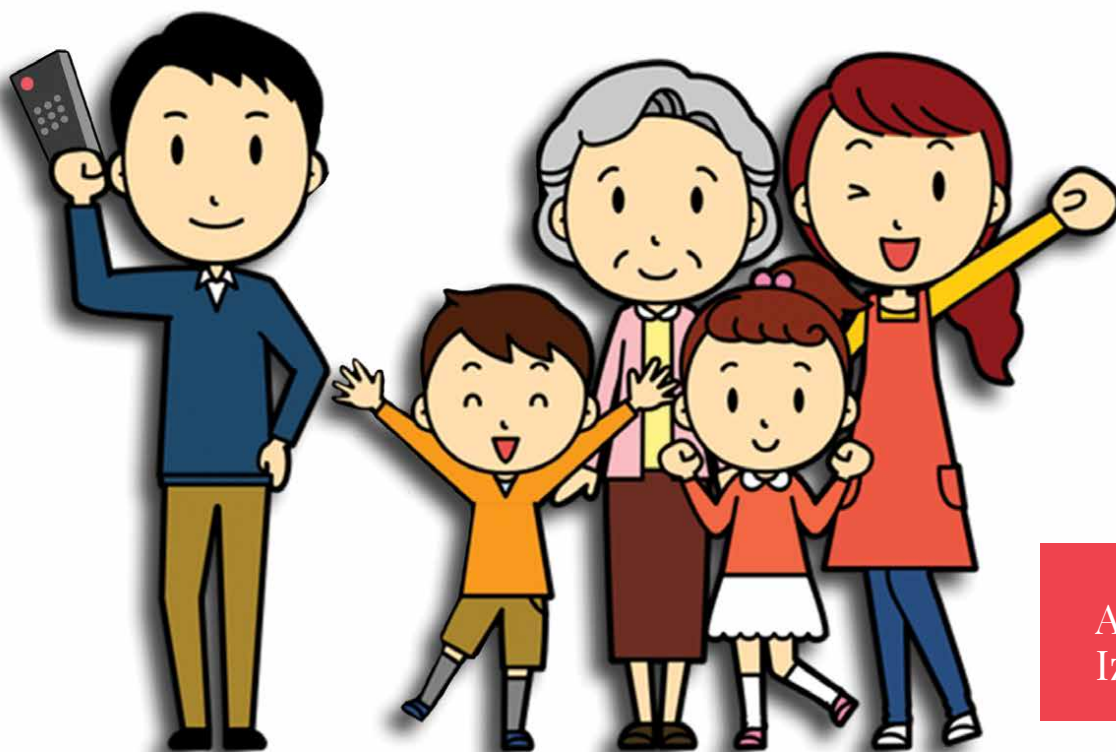
– Nehéz idők ezek, amelyek új, szigorú rendelkezések bevezetését követelik, és ezek magára is vonatkoznak, kisasszony! – emelte meg a hangját apu.

– Karcsika, a Hannus csak kérdezni akart valamit – próbálkozott a nagy, de pont ez hiányzott az amúgy is furcsa hangulathoz!

– Mama! Mama, maga ne szóljon már bele, értse meg, hogy ezt az egészet maguk miatt csináljuk! Maguk azok, akik miatt most ide vagyunk kényszerítve ebbe a helyzetbe, mert maguk azok, akik a legveszélyeztetettebb, a leg...

– Karcsi, te teljesen megőrültél, velem te ne beszélj ilyen hangon! Hát amikor mi idejöttünk, itt még korona sem volt... Tudod, mi volt itt, tudod? Persze, hogy nem tudod, mert még nem is éltél, amikor mi már mocsarakat csapoltunk le, kibucokat építettünk nappal, hogy aztán az éjjel megvéddhessük az araboktól. Te hülye gyerek! – Nagymama pont olyan hangon mondta ezt, mint ahogy nekem mondta a múltkor, amikor csirkepörköltöz egy kis humuszt kértem, meg pitát a nokedli helyett, amit ő a saját kezével szaggatott órákon át a hálátlan unokájának.

– Kérem, mindenki őrizze meg a hidegvérét! A mi közösségünk sok mindent átvészelt már a történelem viharában. A hajónk néha ugyan megtépázva, de eddig mindig révbe ért... ehhez azonban rendkívüli rendelkezésekre lesz szükség ma. Mint a család feje, az államtól rám ruházott hatalommal élve, a közgyűlést tájékoztatom, hogy az alábbi rendelkezéseket hozom, amelyeket a közgyűlésnek tudomásul kell venni.

A Gólem Színház Izraelben

– Mivaaaaaan? – kérdezte megint a húgom, furán fintorogva – Ennyi? Semmi bebeszolásunk sincs?

Megrántottam a vállam... Az utóbbi hónapokban ez a mozdulat tette ki a metakommunikációm nagy részét, de ha jól belegondolok, a teljes kommunikációmnak is legalább az ötven százalékát. Most kivételesen adekvátnak tűnt a mozdulat.

– 1. A tévé távirányítóját kisajátítom – kezdte apu. – Kezelése mostantól kizárólagosan a családfő joga. 2. A vécépapírhasználatot maximum 5 lap per vécézésre redukálom, hadigazdálkodási okokból. 3. A mai naptól nem kell bejárnom dolgozni, vagyis itthonról kell elvégeznem a feladataimat!

– Apu, te nem a fülpiszkáló gyárban dolgozol? Itthon fogsz fülpiszkálót gyártani?

– Nem, édes fiam, és ha végre kinyitottad a szád, akkor kérdezhetnél értelmeset is. Én a NÁKIVELOKÁKI higiéniai vállalat fül-orr osztályán vagyok felelős a mechanikus eszközök összeállításáért, ha eddig ez nem volt világos!

– Fülpiszkálót csinálsz... – mormogtam a fogaim közt a húgomnak, aki eddig bírta a szürreális helyzetet, és hatalmas röhögésben tört ki. Erre persze én is elkezdtem röhögni, amitől apu még mérgesebb lett.

– Ezt a kuplerájt én egy percig se viselem el tovább... Szegény lányom, pedig mennyi szép és okos, főleg okos udvarlója volt! – mondta a nagy, és a retiküljét szorongatva elindult az ajtó felé.

– Mama, most nem mehet sehová, 29 pont van még hátra a...

– Apu, csak azt akartam mondani... – kezdte megint Hanna.

– Mit, mit, mit? – ordította már apu.

– Te ne ordíts azzal a gyerekekkel! Ne ordíííííts! – ordította a nagy.

– Mit, drágám, mit? – kérdezte apu vörös fejjel, de már halkán.

– Hogy pisilni kell, de már nem... – mondta, és lefelé görbülő szájjal egy kis tócsa irányába mutatott a padlón.

Mi képtelenek voltunk abbahagyni a röhögést, a nagy sikítva kapta fel Hannát, és indult a fürdőszoba felé, apu pedig meglepődött-zavart-értetlen pillantásokat vetve ránk, azon gondolkozott, hogy folytassa-e a beszédét kettőnknek. Ekkor lépett be anyu az ajtón.

– Megjöttem, csibikéim! Még epret is hoztam, mert senki sem volt a zöldségesnél...szinte utánam dob... Mi van itt?

A pillanat a messiás eljövételéhez volt hasonlatos. Csend terült a tájra, mindenki megnyugodott belül, hirtelen mintha a lemenő nap is kisütött volna egy röpké pillanatra. A közösség valódi vezetője megérkezett. Mindenki lenyugodott, és folytattuk a karantén harmadik napját. Anyu szerint még legalább húsz nap van hátra. ■

Vajon milyen új világ lesz a járvány után?

Gilad Gur

Magazin

A laposan sütő késő nyári nap inkább vakít, mint melegít. Teleszívom a tüdőmet a tenger sós levegőjével. Úgy hiányzott nekem az elmúlt hónapokban ez a hullámzó víztömeg, mint szerelmes vőlegénynek a kedvese lehelete. Végre megérkezett a várva várt nap. Kitombolta magát ez a fránya vírus. Alig várom, hogy visszatérhessek a korábbi életemhez...

Sajnos csak édes fantáziálásról van szó. Nincs vége a járványnak. Sokak szerint a java még előttünk van. Se gyógyszer, se védőoltás nem látszik a láthatáron, mint ahogy az egész rémálom vége sem.

Ez a vírus annyira friss, hogy nagyon nehéz megtámadhatatlan tényeket állítani arról, mi várható. Kiirtja-e az emberiséget, vagy annyira megritkítja, hogy a kihalás szélére sodorja? Vagy talán hamarosan megáll a halálozások száma?

Egy dolog azonban bizonyos. Nem fogunk, nem tudunk visszatérni a koronavírus-járvány előtti életünkhöz. A világ, a világrend nagyon meg fog változni a mostani járvány miatt. Pontosán még nem tudhatjuk, mire számíthatunk, de a változás mértéke nagy lesz. Ha majd be is gyógyulnak a COVID-19 ütötte sebek, az emberiség továbbra is tartani fog a ragály visszatérésétől, és más, hasonlóan katasztrofális hatású vírus elterjedésétől.

A COVID időszak valószínű győztese az otthoni munka, méghozzá kiütéses győzelemmel. A már létező távmunka nagyot fejlődik a számítástechnika és a kommunikáció révén. Majdnem bizonyos, hogy a munkába/ból utazás átlagos napi 1-2 órájait (sok területen) telje-

GRAFIKA: SALAMON SÁRA

sen meg fogjuk spórolni. A lecsökkenő forgalomnak köszönhetően javul a nagyvárosok levegőminősége. Mivel az otthon dolgozók napi helyváltoztatási igénye lecsökken, lendületet kap az elektromos személyi járművek fejlesztése és elterjedése. A benzinből származó adóbevételek jelentősen visszaesnek. Ezt kompenzálандó vagy újabb adókat vetnek ki, vagy megemelik a már meglévőket. A közlekedésből nehezebb lesz megélni. Ez meggyorsítja majd az automata, vezető nélküli járművek fejlesztését.

Mivel egyre kevesebbeknek lesz létfontosságú, hogy a nagyvárosok iparnegyedeihez közel lakjanak, sokan falura költöznek (már ahol a szolgáltatások színvonala magasabb az éppen csak kielégítőnél), ez pedig megindítja a vidék reneszánszát. A városban maradók sem járnak rosszabbul: a kereslet csökkenése miatt jutányosabb áron juthatnak lakáshoz.

Le csökken a globális helyváltoztatás. Az ember életvitele sokkal lo-

kálisabb lesz, hasonlóan nagyapáink életéhez.

A jövőben az internet még fontosabb szerepet játszik az életünkben. Ez szükségessé teszi a hozzáférést a mainál sokkal megbízhatóbb, hibamentes internethez. A személyes találkozások – főleg az üzleti és fogyasztói szférában – lecsökkennek, ez pedig erőteljesen csökkenti, esetleg meg is szünteti a készpénzhasználatot.

Ha a globális felmelegedés nyomán a tengerszint annyira megemelkedik, hogy veszélyezteti vagy el is önti a part menti városokat, az emberéletben mért veszteség, illetve a gazdaság visszaesése lényegesen alacsonyabb lesz, mivel a lakosság nagyobb része lakik a városokon kívül.

Az otthon végzett munka által felszabadult idő sok házasságot tönkretesz. Ettől a házasság intézménye veszíthet fontosságából, akár el is tűnik – és komoly feszültséget okozhat a modernül gondolkodók és a vallásosak között.

Az életmódváltozások hatása mindenre kiterjed. Megjósolni még nem lehet, mi lesz a művészettel, hogyan változnak szórakozási, üdülési szokásaink. Bizonyos azonban, hogy nincs az életnek olyan területe, ami ne változna meg (esetleg gyökeresen) a COVID járvány nyomán.

A ránk váró jövő két nagyon határozó következményt hoz magával. Az egyik: tovább mélyül a fejlett és az elmaradott országok közötti különbség. A másik: az idősebb korosztály aligha lesz képes lesz hozzászokni az új világrendhez.

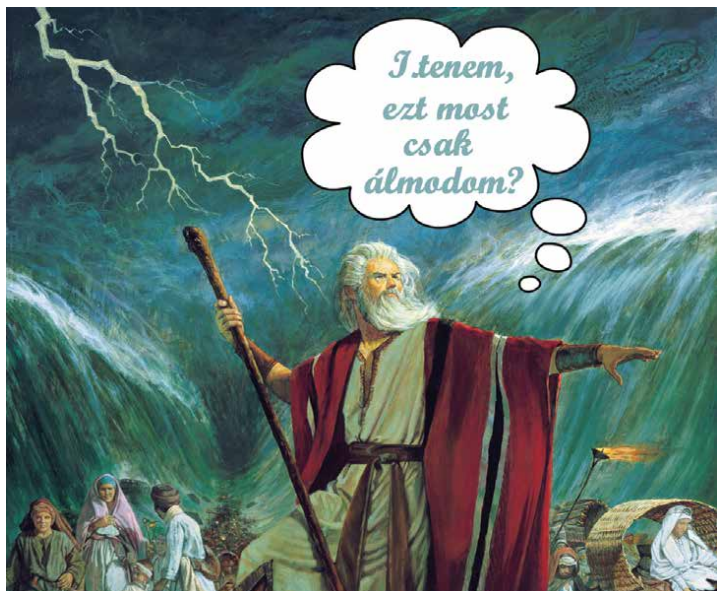
Ha az itt leírt feltételezéseim bekövetkeznek, mindenki maga döntheti el, hogy a változás jó-e vagy sem. Illetve: kedvére van, vagy inkább elszomorítja.

Egy dolog viszont biztos. A járvány utáni első utam a tengerpartra vezet majd. Mély levegőt veszek, hagyom, hogy a tenger eluralkodjon rajtam. Járjon át, tegyen magáévá. S akkor majd az jár az eszemben, hogy az élet mégis szép. ■

Pészachi gondolataim szabadon

Halmos Sándor

Pészach ünnepével kapcsolatban kételkedők mindig voltak. David Wolpe, a Los Angeles-i zsinagóga rabbija beszédét így kezdte: „Az igazság az, ha egyáltalán megtörtént az egyiptomi kivonulás, nem úgy történt, ahogy azt a Tóra leírja.” Ez 5761. széder estéjén hangzott el, nagy vihart kavart, s azóta is számosan szoltak hozzá e témához. Wolpe arra alapozta állítását, hogy népvándorlásra utaló nyomot nem találtak a kivonulás Tórában leírt útvonalain sem Egyiptomban, sem Kánaán földjén.

Mit tekinthetünk a Tórában leírt történelmi tudósításnak? Hatszázezer, húsz és hatvan év közötti férfi szerepel benne, s ez arra enged következtetni, hogy az Egyiptomot elhagyó héberek összlétszáma legalább kétmillió fő volt. Ekkora népvándorlás a régészet szerint feltétlen nyomokat hagyott volna. A másik oldal azzal vág vissza, hogy olyan lelet nincs, amely a kivonulást cáfolná. Értelmezni kell a leírtakat: az „ezer” (elef) szó a bibliai héber nyelven nem feltétlenül ezer főt jelent, hanem jóval alacsonyabb számot. Az egyiptomi írásos emlékek nem említik külön a hébereket, a papiruszok egységesen ázsiai rabszolgákról írnak, így az egyes etnikumokra nem lehet következtetni.

Az 1927-ben elhunyt Achad Haam, a zsidó nemzeti újjászületés élharcosa írta a kivonulással kapcsolatos kérdésekre: „Még ha egyértelműen ki is mutatnák, hogy a kivonulás csak fikció, ez sem vonna le semmit a történelmi valóság értékéből, nevezetesen abból, hogy példaképünk, a próféták legnagyobbika nemcsak a negyvenéves pusztai vándorlás, de az azt követő évezredek során is népünk élén haladt azon az úton, amit Egyiptomból napjainkig megtettünk.”

A köztudatban néhány tévhit él. Meg kell jegyezni, hogy a próféták atyjának neve egyszer fordul elő a Hagadában, s akkor is a Tórából vett idézettel (Móz2 14,31). Ennek ellenére máig ő a pászachi elbeszélés főszereplője.

A gyermek Mózesről közismert legenda, hogy dadogását minek tulajdonítják. Ám a Lekach tov midrásból az derül ki, hogy bár nem volt jó szónok, de nem dadogott. Michelangelo márvány Mózes-szobrát, melyet II. Gyula pápa síremlékére készített, mindenki ismeri. Kérdés az, hogy miért ábrázolta a reneszánsz mester a prófétát kis szarvakkal a fején? Az ok egy egyszerű félrefordítás. A tórai idé-

zet: „...midőn lement a hegyről, nem tudta Mózes, hogy sugárzott arcának bőre.” (Móz2 34,29) Az 5. század elején Szent Jeromos elkészítette a Biblia latin fordítását, a Vulgátát, ennek érdekében héberül is megtanult. Húsz éven át fordította az Ószövetséget, felhasználta a görög fordítást is, mégis hibát követett el: Mózes fejét fénysugár helyett szarvakkal díszítette fel. Kétségtelen, hogy a két egymástól távol eső szó alakilag megegyezik, sőt Rási rámutat a költői hasonlatra is: „amikor a fény keskeny résen hatol be egy sötét szobába, olyan formát ölt, mint egy szarv.” Tény, hogy az eredeti héber szövegben nem jelezték a magánhangzókat, így egy szót félre lehetett magyarázni.

Az atyák bölcs tanításának első fejezete így hangzik: Mózes átvette a Tant a Szináj hegyén, de ez sokkal bonyolultabb. Mert nem valószínű, hogy Mózes a teljes Tórát megkapta volna, sőt még a teljes írott Tórát sem, nemhogy a szóbelivel együtt. Mert a Tóra a Szináj-hegynél jóval későbbi történeteket is tartalmaz. Mit kapott hát? A tízparancsolatot és néhány tórai fejezetet. Erről oszlanak meg a vélemények. Bölcsseink szerint a teljes teremtéstörténetet és néhány fejezetet a Nevek könyvéből. Tehát azokat, aminek múltja van megírva, nem pedig a jövője. A babilóniai Talmudban nincs egységes álláspont, mert van, aki szerint tekerccsenként, mások szerint könyvenként kapta. Azzal ért mindenki egyet, hogy a Tórát a zsidó nép az égből kapta.

De hol is van a Szináj-hegy? A keresztény hagyomány szerint maga Szent Ilona fedezte fel a helyét, a korabeli keresztény szerzetesek útmutatása nyomán. Ott építették fel 550 körül a Szent Katalin-kolostort, melyet az Unesco 2002-ben a világörökség részévé nyilvánított. Ezt a helyet több kutató is megkérdőjelezte, de lehetséges, hogy a Szináj hegye örökre rejtve marad előttünk.

A Tórában arra sincs utalás, hogy a kőtáblák felső része félkörívű volt. Az sem ritka, hogy a kőtáblákon a római számokkal, balról jobbra haladva, a héber írással ellentétes irányban jelölik a parancsolatokat. Bölcsseink egyenként fél méter magas, negyed méter vastag táblákat említenek, melyek óvatos becslés szerint egyenként több mint 100 kilósak voltak. Hogy Mózes hogyan bírta őket, az egyike a Tóraadás körüli csodáknak.

Donald Rumsfeld amerikai védelmi miniszter 2003-ban, az iraki háború kezdetén azt mondta: „Vannak dolgok, amikről tudjuk, hogy tudjuk. Azt is tudjuk, hogy vannak köztudottan ismeretlen dolgok: tehát vannak dolgok, amikről tudjuk, hogy nem tudjuk. De vannak nem tudott ismeretlen dolgok is. Azok, amikről nem is tudjuk, hogy nem tudjuk.” ■

Búcsúzunk Mária, Ibi!

A 2000-es évek elején Magyarországon, a Békés megyei Gyomaendrődön éltem. Édesanyám, aki akkor már évek óta Izraelben élt, többször meglátogatott. Jóleső érzéssel gondolok vissza közös kirándulásainkra, melyekben a ritka együttlét pillanatai összefonódtak az endrődi környék gyönyörű tájával, a Hármas-Körös holtágainak csodálatos világával, a szarvasi arborétum páratlan szépségével.

De innen kiindulva messzebbre is ellátogattunk: Székelyföldre, ahol felnevelt, Petrozsényba, ahol született és gyermekéveit töltötte. Felejthetetlen emlékekkel gazdagított, sokat mesélt gyermekkoráról, ifjúságának élményeiről, és sajnálom, hogy emlékezetem nem őrizte meg az együtt töltött idő minden pillanatát.

Egyik alkalommal, amikor együtt autóztunk Petrozsényból Gyomaendrődre, egy Lancrám nevű erdélyi településen át vezetett utunk. Eszébe jutott, hogy innen származik élete első nagy szerelme, Ilie. Nostalgizálva mesélt ifjúságának erről a szép korszakáról, találkozásairól, közös élményeiről, ezzel meghitt, bensőséges pillanatokat ajándékozva nekem. Azt is elmesélte, hogy Iliével továbbra is fennmaradt egy kapcsolat, időnként telefonon beszélgetnek.

Aztán egy pár évvel később, édesanyám egyik újabb magyarországi látogatásakor Ilie is eljött Gyomaendrődre. Leírhatatlanul szép volt kettőjük találkozója: az öröm, a boldogság, a kezdeti pillanatok feszengése, a csillogó szemek, a nagy mesélések, nosztalgizások. Sétáltunk együtt a város utcáin, én a jövődöbeli feleségemmel, édesanyám meg első szerelmével, kézen fogva.

Évekkel később jöttem rá, miért volt annyira kivételes ez a pillanat: a sors megadta, hogy anyukámat nem anyaként láthassam. Az anyákat mindig anyai szerepben látjuk: gondoskodó, féltő, szerető mivoltukban, akiknek az élete a gyerekeik körül zajlik. Én fiatal lányként láthattam őt, aki az utcán kézen fogva sétál a szerelmével. Akkor ez nem tudatosult bennem, de ma már megtisztelve érzem magam, hogy megadatott nekem. Köszönöm, Anyuka. ■

FOTÓ: SALAMON SÁRA

Tibor Marcovici

Anyukám! Egy hónapja és két napja, hogy itthagytál bennünket... Milliós éveknek tűnik. Tegnapelőtt kimentem virágot vásárolni neked és apukának, meglátogatni téged, titeket a temetőben. Mindenhol velem vagy, képek váltogatják egymást a fejemben.

Nézem az akácfák virágzását, olyan szépek! Nem volt egy fa, egy virág a természetben, amit meg ne csodáltál volna, ahol csak tehetted. Még ha siettünk is valahova, megálltál megörökíteni ezt a szépséget körülötted. Úgy lelkesedtél ilyenkor, mint a gyerek, aki végre megkapja a rég megígért csokoládét.

Néha úgy álltál a fényképezőgép, később a mobilod lencséjéhez, mint egy tudós a laborban, aki a mikroszkóp alatt néz valami érdekeset. Vizsgáltad a képszöveget, a technikai lehetőségeket. Nem egyszer nagyokat kacagtam ezen, ahogy elmélyültél ebben a világban, és felöltötted a komoly tudós arcát.

Megvettem a virágokat nektek, három szép csokor tulipánt. Boldog voltam, mert bár nem vagy közöttünk, úgy éreztem, hogy örvendeztél nekik. Emlékszem: ahányszor virágot kaptál, vagy ha nekem hoztad születésnapomra, mindig megkértelek: te rendezd el a vázában. Aztán lefényképezted a csokrokat, és megosztottad képeiket.

A mosolyt, a simogató érzést, mikor rád emlékezem, nagyon nagy fájdalom kíséri. Hiszen úgy, de úgy hiányzol, kicsi, édes anyukácskám!

A buszban a temető felé nyeltem a könnyeket, aztán már nem bírtam, sirtam egy sort. Nem érdekelt, mit gondolnak körülöttem – de téged érdekelt volna. Azt mondanád: „Uralkodj magadon!” Vagy nagyon megértenél, mert te, aki annyi fájdalmat éltél át, mégis bátorítanál: „Sírjál, Kriszti!”, és szorosan átölelnél. Hol vannak ezek a nyugtató, meleg anyuka-ölelések?! Nem hiszem el, hogy nem lesznek többé.

A temető felé az utat a tenger kíséri. Az a végtelen, csodálatos kékség, amit úgy szerettél, és amiről több tucat képed van. A kéksége a te kék szemedet juttatja eszembe. Ha boldog voltál, ezek a kék szemek nevettek rám. Néha huncut, gyermeki tekintettel néztél; olyan jó volt elmerülni ezekben a gyönyörű szemekben, annyi jót, életet, fiatalságot, vidámságot, szeretetet tükröztek...

Közeleg a tavasz, ezért Schnapp Lea egyik írásából idéznék most, de előbb őhozzá szólok: Lea, köszönök

mindent, a barátságokat, az emberi kapcsolatokat. Sokat jelentettek anyumnak az írásaid, és anyukám, neked is nagy részed volt abban, hogy olyan szépek lettek ezek a cikkek.

„Azt kívánom, hogy a tavasz hozza perceként mindannyian át tudjuk élni, érezni. ... az lenne igazán szép, ha életünk árnyak nélkül zajlana, és ha mindig tavaszi zsongás kísérmé. Meg kell azonban tanulnunk örülni minden kis, jelentéktelennek tűnő apróságnak – én is nagyon igyekszem, mert tulajdonképpen ez az élet művészete.”

Nem ismertem nagyobb „életművészt”, mint téged, anyukám. Úgy tudtál örülni minden apróságnak, vagy néha magától értetődő dolgoknak, egy szép tájnak, egy kedves emberi szónak, egy mosolynak, a cicáknak; nagyon értékeltél egy jó viccet, a humort, és még sok-sok ilyen példát sorolhatnék. Ezek is segítettek átvészelni a csapásokat, amiket a sors rád mért. És erre neveltél minket is, meg hogy jó emberek, őszinték legyünk. Jó példát mutattál nekünk, és sikerült belénk plántálnod a szeretet értékét.

Köszönünk mindent, anyuka, és én külön azt, hogy a legjobb barátnőm is voltál. Nehéz, nagyon nehéz téged elereszteni. Nyugodj békében, Anyukánk!

Anyuka szeretett dolgozni az Új Keletnek, sok témával foglalkozott, tehetségesen írt. Köszönöm az Új Kelet szerkesztőinek, akik lehetővé tették, hogy anyum tehetsége érvényesüljön. Közülük néhányan a barátai lettek, és ez a világ betöltötte, szépítette az életét.

Csöppi (Nászta Annamária)

Csíkszeredában munkatársak voltunk. Egy bukaresti látogatásakor kerültünk egy társaságba, és mondhatni barátság lett ez első látásra. Megragadott a könnyedsége és a humora, lenyűgözött a lelkesedés, amivel a munkáját végezte.

Az útlevélképre készülve együtt mentünk a fodrászhoz. Rengeteget nevettünk, és a fényképésznek alig sikerült egy komoly pillanatot elkapni. Mikor megláttam a képet, megdöbbsentem, a pillanatnyi komolyságban a szemében anyai gyász fájdalma ült.

Emlékezetes délután volt, és amikor elmentek, elkísértem őket Bukarestbe a repülőtérre.

Utána sűrűn leveleztünk. Ahogy felfedezte új hazáját, lépésről lépésre mutatta be nekem is, egyre nagyobb csodálattal, büszkeséggel. A nehézségek ellenére nagyon hamar megszerette Izraelt. Nyitott volt a szépségre, az őt jellemző nagy lelkesedéssel csodálta új hazáját. Életszeretetét nem tudta letörni a sok gyász, a sok nehézség.

Harminc év elteltével sikerült végre meglátogatnom. Alaposan felkészülve várt, hogy mindent megmutathasson. Fáradhatatlanul, naponta más-más úti célt kitűzve büszkén vezetett végig a jellegzetes helyeken, hogy lássam, milyen csodálatos az ország, ahol él. Mindent az ő szemével, szívével láttam, éltem át.

Nehéz élete volt, egy gyermekét eltemette, de úgy nevetni senki nem tudott, mint ő. Sosem panaszkodott. Meglátta szépet, és meg is osztotta, hogy más is örüljön. A szépre nyitott szemmel-szívvvel élt. Rengeteg szebbnél szebb emléket és fényképet hagyott maga után.

Gondos Sosana / Gerő Zsuzsi

Nagyonszerettem Ibit/ Marit/Máriát. Sokszor rácsodálkoztam. Sokszor csodáltam. Rengeteg „egysékes történetet” éltünk meg mi ketten együtt. Korai nekem még írni, beszélni róla. Nagyon szerettem? Most is szeretem.

Egervári Vera

Drága Ibi! Hirtelen haláloed megdöbrentett. Nehezen tudatosodott, hogy soha többé nem hallom a hangodat, hogy nem találkozhatunk többé. Hiszen most olvastam a kolozsvári Új Kelet-találkozóról szóló részletes, tárgyilagos, mégis nagyon megható írásodat.

FOTÓ: SALAMON SÁRA

Megelevenedett előttem első találkozásunk. Az Új Kelet nyomdai szedőt keresett. Te jelentkezél. Később mosolyogva mondtad:

– Nem vett fel a vezérigazgató, mert nem tudja vállalni a Haifa–Tel-Aviv ingázás költségeit.

Te pedig a világ minden kincséért sem hagytad volna el Haifát.

Így volt ez a Sábttáj Himmelfarb kezében lévő idegen nyelvű napilapok fénykorában is. Talán a sors rendelte így, mert az Árje Káddár alapította Izraeli Szemle lett az újság, ahol kibontakozhatott nem mindennapi tehetséged. Halála után évekig magad szerkesztetted a lapot, nagy tárgyi tudással, szakmai biztonsággal, s közben még ragyogó írásokkal is megtöltötted.

Barátság szövődött köztünk. Sosem felejtem el, ahogy a pesti barátnőmnek és unokájának bemutattad Haifát. Mély szeretet fűzött téged Haifa hegyeihez, negyedeihez, köveihez, a tengerhez, a kikötőhöz, múzeumaihoz. Olyan hatással voltál a kislányra, hogy amikor hazatértek, a 12 éves unoka azt mondta:

– Én Haifán akarok élni!

Talán egyszer alijázni fog...

De nem csak Haifát szeretted. Az egész országot. Egyszer Yigállal együtt elvittetek Náhálba, ahol még nem jártam. Csodálatos út volt. Sétáltunk, beszélgettünk, ismerted a település minden zegzugát, történelmét. Hosszú séta volt. Már esteledett. Mondtam, vissza kéne fordulni, hiszen mindjárt sötét lesz. Nagyot nevettek.

– Nézz csak oda!

Akkor láttam meg Yigál autóját. Nem vettem észre, hogy egy nagy kört tettünk meg...

Drága Ibi! Így akarok emlékezni Rád.

Nyugodj békében. Emléked legyen áldott. ■

FOTÓ: SALAMON SÁRA

Emlékek Anyukáról

Gabriela Marcovici

Magas, sudár fenyőkkel borított havasokkal, sziklás, lágy vonalú bércekkel körülzárt medence alsó pontján helyezkedik el Csíkszereda. Kolozsvár intellektuális életéből idekerült szüleim számára inkább nagy falu, mint fejlődő kisváros.

A 70-es évek elején a Ceaușescu-diktatúra jól olajozott fogaskerekei már zökkenőmentesen darálják le az egyéni szabadságot, az alapvető megélhetést, a kisebbségi jogokat.

Két álmodozó fiatal ember állt a történelem e csúszós lejtőjén, a földrajzilag körülkerített, kulturálisan kiszakított, hideg vidéken. Négy kisgyerekekkel, minden anyagi támasz nélkül, csak egyenes lelkük reményével, hogy az írott szó erejével felszíthadják a szebbé-jobbá változtatás parazsát. Álmaikat már a kezdet kezdetén letördelték, a fiatalok naivitásával indultak neki az életnek. Nézem a szüleim fiatalkori fényképét. Soványak, túlhajsztoltak... és gyönyörűek.

Tizenéves Robi bátyámmal, aki már akkor úgy ismerte a környéket, mint a tenyerét, járkáltuk a magas hegyeket, fára másztunk, mosatlan gyümölcsöt ettünk, források jéghideg vizét ittuk. Ősszel a nedves avaron csúszkáltunk lefelé, kora nyári esők után gombát szedtünk, málnát gyűjtöttünk.

Anyám a legdrágábbat adta, amit egy szülő adhat a gyerekének: a szabadság ajándékát. Hagyta, hogy vadon, kötetlenül éljünk, nem próbálta betörni kibontakozó egyéniségünk próbálkozásait. Nem féltett. Megbízott bennünk.

Kicsi volt a lakásunk, de telis-tele volt könyvvvel. Este van, olvasom az Egri csillagokat Gárdonyi Gézáról. Anyum ide-oda libeg sok tennivalója között. Legkisebb vagyok a családban, rengeteg figyelemre van szükségem, és ha nem kapom meg, kieroszakolom. De anyummal nem megy, minden jó szándéka ellenére is csak félig tud rám figyelni, figyelmének más részét a millió probléma megoldására hagyja. Tehát olvasok, és megakadok, nem értem egy szó jelentését. Anyum elsuhan melletttem, én habozok, megkérdem-e? Fél választ kapok? Megkérdem, és megtörtént a csoda. Az idő megállt. Anyum leállt. Velem volt, nemcsak magyarázatában, nemcsak eszével, hanem lényének minden rezdületével.

Akkor ez olyan, mint... kérdeztem. Nem pontosan, inkább mint... válaszolta. És így játszadoztunk percekig a szavakkal, szinonimákkal, jelentésekkel. Gyerek voltam, de úgy beszélt hozzám, mintha érett felnőtt lennék. Hálás voltam neki. Nem azért, mert válaszolt, hanem a bűvös légkörért, amit teremtett. Azért a magas fokú intimitásért, amit pár percig megoszthattunk egymással.

Haifa, bevándorlásunk korának nem egyszerű évei. Ülünk a buszban anyummal, fáradtak vagyunk. Én rosszkedvű, s mint ilyenkor mindig, belesüppedek kusza gondolataimba.

Jaj, de szép! – kiáltott fel hirtelen anyum. Mi? – rezzentem fel. Nem értettem, mi az a „szép” és mi okozhatta a metamorfózist, amin keresztülment. Akkor vettem észre ezt először nála. Azt a ragyogást, a fényt, a melegséget, amit sugárzott ezekben a pillanatokban. Azt a végtelen kedvességet, szeretetet, amivel körülölelte ekkor a világot. Bűbájos volt ilyenkor, habár tudtam: a szó aligha meséli el a lényegét. De ő értett engem.

Anyum sohasem mélyedt el túlságosan az „Élj a jelenben!” jelszavában, de néha a magyar nyelv szeretete, a szépség csodálata elindította benne ezt a varázsfolyamatot. Öntudatlanul, természetes módon élte át néhány pillanatra a jelen erőteljes örömeinek eufóriáját.

Hát az erythrina [korallfa] – mondta félig rosszállóan.

Szemem sarkából még sikerült elkapnom a hosszú faszor utolsó fájának vérvörös virágát.

Ameddig te felébredsz... – sóhajtott.

Imádta Izraelt, mert úgy érezte, ez az ország elfogadja, befogadja. Imádta, mert régi gének halvány emléke mágikusan ide kötötte. De talán azért is, mert az itteni mentalitás, a „Ne aggódj, minden rendben lesz” – illett a természetéhez. Meg volt győződve arról, hogy az improvizálás magas szintű művelése átlendíti minden akadályon. Sohasem tudott ráállni az idő lineáris ritmusára, mindig sietett, sokszor késett. És mintha hiányzott volna nála az érzékelő, ami jelzi, hogy itt az ideje pihenni, feltölteni a saját energiaraktárt. Teljes gőzzel járta az útjait, csakis úgy, ahogy ő látta jónak.

Két dolgot viszont végtelenül komolyan vett

anyum. A szeretteit, akikért oroszlánként harcolt, ha baj érte őket. És az írást. Pedig lassan ment neki. Nem azért, mintha nem lett volna birtokában az írásművészet minden csínja-bínja, vagy mert ne ismerte volna a szövegszerkesztés labirintusait. Nem, hanem mert a tökéletességre törekedett. A leírt szó, a közölt információ hűsége szent volt számára. De ha olykor a téma iránti lelkesedés elnyomta perfekcionizmusa kényszerét, megszülettek a – legalábbis számomra – tökéletes írásai. Az ő egyedi hangja szólt a sorokból, tisztán és pontosan.

A kórházban már megváltozott tekintete fogadott, a szenvedő, beteg embereké szokott ilyen lenni. Beszéde tömör lett, szavai egyenesek, nem legömbölyítettek, mint ahogy megszoktam tőle.

Megsimogattam anyám kicsi, szenvedő arcát.

– Hol kapok én még egy ilyen bűbájos lényt, mint te vagy – nyögtem.

– Ó, kapsz te majd... Csak figyelj!... Majd küldök neked onnan... – szeme megcsillant, icipici mosolyra húzta ajkait.

Ebbe a pár szóba, a szavak között a lélegzetvételnél szünetekbe egy egész világ szorult. Az ő léte, ahogy engem látott, a kapcsolatunk. Az optimizmusa, s még most is, itt is: a humora, hiszen egyikünk sem gondolta igazán, hogy van „onnan”.

Figyelj... – mondja –, nyisd ki a szemed, szíved, egész lényed. Engedd közel magadhoz a világot. A csoda ott van, csak meg kell látni. Küldök neked onnan... Vagyis segítek neked. Azzal, amit tanultál tőlem, azzal, ami a szívedben él irántam.

Azt hiszem, órákig tudnék még írni róla, de leállok. A gát felszakadt, a többi már egyedül élem meg. Bombasztikusnak hangzik, de őszinte; hihetetlenül boldog vagyok, hogy a sors őt jelölte ki anyámnak. Fáj a hiánya kegyetlenül. De most van bennem egy kis öröm is, amit idővel majd megnagyítok, és ráborítom a fájdalomra. Az öröm, hogy ő volt nekem, hogy szerethettem, az öröm, hogy úgy szeretett. ■

Tavasszal minden vidám

Schnapp Lea

Azt kívánom, hogy a tavasz hozta vidám perceket mindannyian át tudjuk élni, érezni! Az lenne igazán szép, ha az életünk árnyak nélkül zajlana, ha mindig tavaszi zsongás kísérné. Meg kell tanulnunk örülni minden, akár jelentéktelennek tűnő apróságnak – tulajdonképpen ez az élet művészete. Tanulni sohasem késő, és bárkitől lehet... Például az unokáktól, akik közben maguk is szülők lettek, dolgoznak, s élük tartalmas életüket.

Fégi unokám lett az irodalmi tanácsadóm. Jelenen végezte a tanárképzőt, most ugyanabban az iskolában tanít, ahol nem is olyan régen maga is tanult. Többgyermekes édesanya; egyik kislányával, a 12 éves Mirivel és velem már filmet is forgattak! Erre is büszke vagyok, mégis az nyújt sok örömet, amit édesanyjától kapok tudásban és emberségben. Rengeteget tanultam tőle. És éppen Fégi kopogtat nálam, kísérete is van a babakocsiban, Juditka napsugár, akinek már a hangocskája is tavaszi szerenád!

– Nincs cikkem a jövő hétre – lepem meg –, egyébként mi újság, Fégi?

– A gyerekek már a Lág Báomerra készülődnek – mondja nevetve –, pedig még jócskán van időnk. Tudod, a gyerekek szeretnek a tűzzel játszani!

– Tényleg, Fégi, meg tudod mondani, miért táncolnak Lág Báomerkor a tűz körül?

– Simon bár Jocháj – kezdi Fégi –, aki évekig bujdosott üldözői elől, ezen a napon elmesélte tanítványainak a trón titkait, ám ugyanazon a napon meg is halt. Halála előtt azt kérte, hogy ne gyászolják szomorúsággal. Legyen ez örömnépe a zsidó népnek. A medura – a tábortűz – tulajdonképpen nérnesámá, vagyis lélekmeccses Simon bár Jocháj emlékére. De tartogatok még valami érdekeset a számodra, Szávtá! Mostanában van a Sulchán Áruch társszerzőjének, Rabbi Mose Iszerlének is az évfordulója, akiről egy nagyon kedves könyvhistóriát tudok: szegény ember lévén nem volt pénze slách-

móneszt küldeni az apósának. Tudod, mit csinált? Írt neki egy könyvet, természetesen kézzel, aminek a címe Bor helyett könyv. Szávtá, te is írtál nekünk könyvet, de mi ajándékot is kapunk minden ünnepen, sőt azokon kívül is!

Bár nagyon szeretem Fégit hallgatni, most arra kér, hogy én meséljek valamit. A testvéri szeretetről beszélnek, emlékezés lesz ez a gyermekkoromról, de a szeretet megannyi más, családi példájáról is.

A testvéri szeretet számunkra természetes, magától értetődő. Ettől persze még előfordulhat néha nézeteltérés is, ám a veszekedéstől, irigységtől Isten óvjon. Ezt a szép szót – testvér – talán egyetlen nyelv sem fejezi ki oly tömören, mint a mi anyanyelvünk. Bruder, brother, ach – szép szavak, de testvér – ez a saját énünknel is több. Akik egykék maradtak, sokat veszítettek, ha nem érezhették, mekkora csoda a testvéri szeretet.

Nekem is volt két testvérem. Gabi bátyám három évvel volt idősebb nálam, Évike húgom négy évvel fiatalabb. A vészkorszak mindkettőjüket elragadta tőlem. Nevük számomra örökké fájó emlék, s ha találkozom valakivel, aki az ő nevüket viseli, imádságként szólítom magamban őket: Gabi, Évike. A fájdalomra nincs gyógyír. Gyermekeimnek, unokáimnak mondtam meséimben is ők vannak jelen.

Boldoggá tesznek a testvéri szeretet, gondoskodás apró megnyilvánulásai: ha Ráchel unokámnak valami nyalánkságot adtam, rögtön visszakérdezett: Smuli már kapott? Smuli hasonlóképpen... Egy régi

kép jelenik meg előttem: nagymamánk cukorkát tett Évike szájába, ő meg félútig szopogatta, utána a markába szorítva hozta nekem haza.

A legnagyobb öröm számomra, ha a gyermekeim együtt vannak, és ők ezt nagyon jól tudják. Én pedig kérem a jó Istent, hogy adjon nekik hosszú életet szeretetben, békében, és jószívűséget, emberséget. Ugyanezeket ismételem majd el egyik dédunokám közelgő bár micváján is.

Miért is foglalkoztat annyira a testvéri szeretet témája pont az örömnapi? Valószínűleg túl gyakran hallok testvérek közötti ellenségeskedésről anyagi, örökösödési kérdésekben. Mi, nagymamák olykor boldogan mondjuk egy kávé mellett, hogy ilyesmi nálunk nem történhet. Azt kívánom minden családnak, hogy érezzék a testvériség szent kötelékét, és ha lehet, azon túl is – felebarátaik iránt. A mi történelmünkben, a Bibliánkban talán az a legszebb, hogy történeteiből fontos tanulságok vonhatók le. Hagyjuk most el a kortársainkat, sőt még Jákov és Ézsau történetét is – engem minden testvérviszály elszomorít.

Csak emlékeztetni szeretném az idősebb és fiatalabb nemzedéket: drága kincs birtokosa, akinek testvérei vannak!

Egy kis talmudi mese szerint élt két testvér. Az egyik fivér családos volt, a másik egyedül élt. A kö-

zös földön termett búzát egyenlően osztották el egymás között. Egyik éjjel mindketten álmatlanul forgolódtak, ki-ki a maga sátrában. A családos úgy gondolta, hogy magányos testvérének több járna a búzából, mert neki kevesebb az öröme. Az egyedülálló úgy vélte, hogy a családosnak kellene több búzát kapnia, mert ők többen vannak. Az éjszaka közepén mindkettő felkelt, és elindult a holdvilágos úton a hátára vett búzakévékkel, hogy titokban a testvére háza elé tegye. Így találkoztak össze éjnek idején félúton. És ott rögtön mindegyikük megértette, mire és miért készült a másik. Összeölelkeztek, mert mindketten ugyanazt érezték, az igaz testvéri szeretetet. A legenda szerint azon a helyen épült fel Jeruzsálem.

Ahogy Fégivel beszélgetünk, szinte egyszerre ébredünk rá, hogy ezt a talmudi történetet mintegy másfél évtizede éppen tőle tanultam. A szép jeruzsálemi tavasz vidám zsongása, lám, ilyen emlékeket hoz elő. Köszönet érte Fégi unokámnak! ■

Régi-Új Kelet

Az antiszemitizmus és veszélyessége a 21. században

Avi Ben Giora

Amikor Hitler a huszadik század első harmadában antiszemita programmal állt elő, nem vették komolyan, és kinevették. Amikor hatalomra került, és világos jelei is mutatkoztak, hogy tervei nem csupán nagygyűléseken elpuffogatott frázisok, hanem gyakorlat és valóság, már késő volt. Hatmillióan estek áldozatul az akkori népiértésnek.

Azt gondolná az ember, hogy 75 év múltán a gyilkos eszmének nincs táptalaja, nem születhet újra, nem üti fel ismét a fejét, és nem talál népes követőkre. Hiszen Európa közepén, Magyarországon valósult meg az „ipari méretű” zsidótlanítás — hathatós magyar segítséggel. A téma sokáig tabu volt, de a szellem ismét előbújt a palackból.

A magyar jogalkotók egy sor jogszabályban rögzítették, hogy aki közösség ellen gyűlöletet kelt, illetve a régi ordas (náci, nyilas) eszméket nyíltan hirdeti, büntetett követ el, elítélhető és börtönnel büntethető. Ez azonban csak papíron van így.

A jelenlegi magyar kormányzat alatt több rasszista és antiszemita szervezet kapott „működési engedélyt”. Nyíltan hirdethették gyilkos eszméiket, sőt: felvonulhattak, garázdálkodhattak, és igyekeztek félelmet kelteni a lakosság körében.

A magyar miniszterelnök többször is kijelentette, hogy ezekkel szemben zéró tolerancia lesz. Ám a napi gyakorlat mást mutat.

A magukat „történelmi emlékezőknek” nevezők minden év februárjában megemlékeznek az úgynevezett „kitörés napjáról”, amikor is az ostromgyűrű bezárult a német és velük szövetséges nyilas csapatok körül. Az értelmetlen védekezésben több mint hetvenezren vesztették életüket.

Ezek a mai nácik egészen 2020 februárjáig szabadon vonulhattak és ijesztgethettek. Idén először kitiltották őket a Várból és a főváros számos más helyéről. Ám a Városmajorban megtarthatták a szokásos gyűlésüket. A rendőrség csupán elválasztó falként volt jelen, hogy elejét vegye az antifasiszták és az újnácik esetleges összecsapásának.

A magyar kormány még csak nem is reagált az esetre. Ez azért is kínos, mivel a tüntetésen német újfasiszták is részt vettek. Pedig az ilyesmi Németországban a bíróságon folytatódik és börtönben végződik. Bizonyára igen kellemetlen lehetett Orbánnak, amikor Merkel asszonnyal találkozott.

Itt fűzném hozzá, hogy Németor-

szágban egy anarchista csoport merényletekre készült a kormány ellen, illetve több olyan célpontjuk is volt, ahol a muszlimok voltak többségben.

Izrael miniszterelnöke többször is találkozott Orbánnal, de sosem kérte számon a magyarországi zsidóság elleni szóbeli és tetteges atrocitásokat. Élénkülni látszik a család biztonsága érdekében az aliya iránt érdeklődők száma, bár a folyamat akadozik. (Hogy ennek a bevándorlási hivatal az oka, vagy más, azt nem tudni.) Pedig komolyabban kellene venni őket. Mint hírlík, a Szochnut bürokráciája sokakat elriaszt, s inkább az EU valamelyik országába mennek Izrael helyett. Így nagyobb a lehetősége annak, hogy minden szálat elvágjanak szülőföldjükkel.

Az antiszemitizmus és a rasszizmus a háború óta soha nem érzékelt magasságokba jutott, és úgy tűnik, sem az európai közösség, sem a világ nem tesz elég erélyes lépéseket.

Mindez 75 évvel a borzalmak után, amelyekről folyamatosan ki-mondjuk: Soha többé! ■

A kibuc társadalma

Régi-Új Kelet

Arje Singer

Sokan dumáltak a kommunizmusról, de igazából az egész világon csak Izrael földjén valósult meg. Egyike lehettem a társadalmi álom megvalósítóinak, bár amikor 1949-ben Izraelbe kerültem, még csak a lelkemben volt meg a szándék, hogy kibucot építsek. Nir David volt a kibucunk hivatalos neve, bár a tagok meg a többi ott élő máig Tel Ámálnak nevezi.

Újdonságnak tűnt nekünk ez az életforma. Mindenki nyolc órát dolgozott, és a nap a közös étkezdében ért véget. Háromszor ehattunk naponta, választásra pedig nem volt lehetőség, bár péntek este, amikor halat kaptunk, a felszolgáló megkérdezte, fegyvet vagy farkat szeretnénk, és főzve vagy sültve kerüljön a tányérra.

Megérkezésünk után eleinte nem volt hús, vagy ahogy akkor a vicc járta: a chavér két esetben kaphat húst, ha ő beteg, vagy ha a levágott borjú. (Effélét még magyar földön is mondtak: Ha a paraszt tyúkot eszik, vagy ő beteg, vagy a tyúk.). Reggelire fél kemény tojást kaptunk. Erre meg úgy szólt a vicc, hogy a tyúkokat bizonyára zsilett-pengével etetik.

Péntekenként este az összes ruhát beadtuk a mosókonyhába, hazafelé pedig tiszta ruhát kaptunk a következő hétre. Ez az eljárás már újdonság volt, mert a ruhákba bele volt írva a tag neve. Az öregek azt mesélték, hogy valamikor csak a ruha mérete számított, és egyáltalán nem voltak „névre szóló” ruhák. Ugyancsak a régi időkben egy zuhanyozó volt asszonyoknak és

férfiaknak, mert ugye mind egyetlen emberi fajhoz tartozunk, különbség nélkül. Mindenesetre amikor megérkeztünk, már voltak külön zuhanyozók.

Pénzt tulajdonképpen nem láttunk – bár nem is nagyon kellett.

FOTÓ: OR ADAR

Amikor valaki szabadságra ment – a chavérnak évente hét napi munkaszünet járt – és megmaradt pár fontja, azonnal beszolgáltatva a pénztárnoknak. Hasonló volt az eljárás, ha valakinek orvoshoz kellett mennie a közeli városba. Az egyenlőség ebben teljes volt: akár fontos beosztást töltött be valaki,

akár a közös konyhán mosogatott, ugyanabban részesült. A különbség abban jelent meg, hogy akik több évet viselték el ezt a furcsa életformát, azok előbb kaptak saját új házat, saját fürdőszobával.

Minden héten egyszer, vacsora után összejöttek a kibuc tagjai, ahol a közösségi élet szabályairól döntöttek. Minden tagnak joga volt részt venni a vitában, de a szavazással hozott döntés mindenkire érvényes volt.

Mindez megváltozott, miután a feleségemmel kiköltöztünk a városba. Sokszor visszamentünk látogatába, és egyszer csak azt vettük észre, hogy bár pénz még mindig nincsen használatban, de a sógorom tulajdonképpen kártyával fizetett.

Nos, azóta megszűnt a kommunizmus Magyarországon, Oroszországban és az izraeli kibucban is. A vásárlás pénzzel zajlik. Minden tagnak saját bankszámlája van, és ha véletlenül milliókat örököl, abból akár ki is bővítheti a házat.

Az egykori idealista kibuc világiasabb lett – de elképzelhető, hogy a tagjai is jobb körülmények között élnek. Sok szerencsét nekik! ■

Kasztner Rezső és a román antiszemitizmus

Olosz Levente

Az elmúlt évtizedekben Kasztner Rezsőt egyidejűleg tartották egyesek náci kollaboránsnak és mások zsidómentő hősnek. Annak ellenére, hogy mentési akcióját céhbeli történészek és laikusok is megírták, személye és szerepe továbbra is viták és ellentmondások kereszttüzeiben áll. Kasztner Magyarország német megszállása után cionista elvbarátaival közösen tárgyalt a náciakkal a magyar zsidóság megkíméléséről. Ennek révén sikerült egy különvonaton kimenteniük 1658 személyt.

Alijázása után Izraelben rágalmozási perbe keveredett, amelyben annak ellenére mondtak róla elmarasztaló ítéletet a kollaborálás vádjával, hogy nem ő ült a vádlottak padján. A fellebbviteli bíróság felmentő ítélete nem tisztázta a nevét. A náciakkal folytatott tárgyalás minden érdeklődő számára ismert, akárcsak a per körülményei, ugyanakkor viszont Kasztner előéletét homály fedi. Ezt pótlandó mutatjuk be, hogy jóval a náci halálvonatok elindítása előtt hogyan viszonyult Kasztner az antiszemitákhoz.

Kasztner Rezső 1906-ban született Kolozsváron, polgári-kereskedő családban. Élete első szakaszát a cionizmus és az újságírás határozta meg. Korán megismerkedett a zsidó nemzeti eszmével, csatlakozott a helyi zsidó ifjúsági egyesülethez, a Barissziához. 1924-ben Kasztner egy antiszemita botrányba fulladt futballmérkőzésről készített riportjával kereste

fel a cionista Új Kelet szerkesztőségét, ahol némi bizalmatlansággal fogadták. Ám az akkori főszerkesz-

tő, Marton Ernő úgy ítélte: „a cikk minden ifjú szertelensége mellett is magán viselte az eljövendő nagy újságíró oroszlámkörmeit.” Az írás megjelenése után Kasztner a lap munkatársává fogadták, néhány éven belül politikai tudósító lett, majd a harmincas évektől a lap belpolitikai rovatát jegyzi. Mellette elvégezte a kolozsvári egyetem jogi fakultását, bár jogásként sohasem dolgozott.

Kasztner előszeretettel készített interjúkat román politikusokkal, aktuális miniszterelnökökkel és zsidógyűlölő demagógokkal egyaránt. 1935-ben Marton Ernő főszerkesztő és Kasztner hat és fél órás interjút készítettek Alexandru Vaida-Voevodával, a Romániai Front nevű, nacionalista, antiszemita mozgalom vezetőjével. A két újságíró a politikust zsidóellenes törvénytervezetéről kérdezte, majd heves vitába szálltak vele. Meggyőzni nem sikerült, de a hat ré-

szes interjúval felhívták a közvélemény figyelmét a romániai zsidók egyre romló körülményeire és kiszorítottságukra a román gazdaságból. A szópárbaj ellenére a Kasztner és Vaida közötti, addigra kialakult barátság megmaradt. Kasztner az ismeretségnek később igen nagy hasznát vette, ugyanis 1938-ban a királyi diktatúra bevezetése után az Új Keletet is betiltották, több más lappal együtt. Kasztner az akkor királyi tanácsos Vaidát hívta telefonon (természetesen magyarul), és kérte közbenjárását a tilalom feloldására. Fél nap sem telt bele, a kolozsvári cenzori hivatal táviratot kapott Bukarestből, amiben közölték, hogy a zsidó lap továbbra is megjelenhet.

A két világháború közötti Romániában a jogaikért szót emelő kisebbségi újságírók ki voltak szolgáltatva a hatalom vegzálásának (sajtóperek, letartóztatások, lapbetiltások), s különösen igaz volt ez a zsidó és politizáló zsumalisztákra. Az erdélyi cionisták a 20-as évek második felében saját politikai tömörülésbe szerveződtek, az 1927-es választásokon szövetségre léptek az erdélyi bázisú Nemzeti Parasztpárttal, az Új Kelet pedig hathatós propagandát fejtett ki a szövetség érdekében.

Kasztner Rezső a szerkesztőség – és a vele szoros kapcsolatban álló zsidó politikai körök – megbízásából Máramarosszigetre utazott, hogy a város zsidóságának eljuttassa a lapot, mivel terjesztését a helyi hatóságok betiltották. Amint a városba érkezett, letartóztatták. Kihallgatása közben a komisszár megütötte, így fejezte ki a zsidók iránti ellenszenvét. Holott Kasztner csak azért jött, hogy az újságot eljuttassa olvasóinak. Rövidesen szabadlábra helyezték, akkor feljelentést tett a komisszár ellen, s még az elkobzott lapok egy részét is visszaszerezte.

Kasztner jelen volt a korszak legsúlyosabb antiszemita megnyilvánulásánál is. A máramaroszigeti Borsán 1930. július 4-én a Vasgárda, együttműködve a helyi papokkal, erőteljes zsidóellenes uszításba kezdett, kihasználva a román lakosság kilátástalan szociális helyzetét. A feszültség már az eseményeket megelőzően érezhető volt, ezért az Új Kelet képviselőiben Schön Dezső és Kasztner a helyszínre utazott. Szembesülve a fenyegetés komolyságával kérték a helyi hatóságokat, hogy lehetőleg csendőrök kiküldésével vegyék elejét a várható tragédiának, de a helyi prefektus elutasította őket. A napközbeni uszítás hatására a román parasztok megtámadták és felgyújtották a falu zsidók lakta házait.

Schön Dezső visszaemlékezéséből tudjuk, hogy a vasútállomás felé futva így filozofáltak: „Arról beszélgettünk [Kasztnerrel], hogy a futás zsidó tulajdonság. Csak a gój lát benne szégyellnivalót. Mint ahogy a gój szemlélet a hősie kiállítás, a becsület nevében való halál... A zsidó minden körülmények között – még a futás révén is – életben akar maradni... Csak az Isten szent nevében hal meg. Tökéletesen egyetértettünk.”

Az állomáson a helyi román vasutast és egy használaton kívüli szerelvényt találtak. Kasztner kérte, hogy az üres vonattal menekítsék a zsidókat a következő településre. A vasutas felsőbb utasítás híján vonakodott cselekedni. Kasztner mindent bevetett: pénzt ajánlott, megmutatta sajtóigazolványát, parlamenti belépőjét. Legvégül a tárcájában őrzött fotóval győzte meg, amelyen ő és Iuliu Maniu, Románia akkori miniszterelnöke volt látható. A borsai menekülők megkapták a vonatot.

Marton Ernő elfogult megemlékezést írt Kasztner meggyilkolása után. Úgy vélte, hogy Kasztner a két világháború közti tevékenységével a későbbi mentőakció levezénylésére készült fel. „Ezért tanulta meg már ifjúkorában a nem-zsidó, sőt antiszemita politikusokkal való bánásmódot és a kapcsolatteremtés művészetét. Ezért fejlesztette tökélyre a politikai tárgyalások és alkudozások tudományát, hogy a döntő pillanatban a zsidók megmentésére vesse latba őket... Ezek a képességek tették őt alkalmassá, (...) hogy sikeresen hajtsa végre a hitleri pusztulás korszakának legnagyobb szabású zsidó mentőakcióját.”

Ha ezt az értékelést nem is fogadjuk el teljesen, annyi bizonyos, hogy Kasztner kétségbevonhatatlan érdemeket szerzett az erdélyi cionista mozgalomban, valamint már 1944 előtt mesterien bánt a zsidóság ellenségeivel. Eszköze volt a lekenyerezés, a sajtónyilvánosság, a vita, az egyezkedés-tárgyalás – de adott esetben a futást sem tartotta szégyennek. ■

Certificat medico-legal

Alulírott, Máramarossziget városi főorvosa bizonyítom, hogy Kasztner Rezső hírlapírót, kolozsvári lakos, ma megvizsgáltam és a következőket találtam rajta:

A bal arc véráláfutásokkal telve. Halántéka és füle fájnak. A leírt változásokat kemény, széles eszközzel okozták és azok 8 napon belül gyógyulnak.

Sighet, 1927 június 28.

Dr. BALINT.

A holokaust Fekete Párduca: Johnnie Stevens

Róna Éva

Johnnie Stevens neve bejárta a világot. Izraelben fát ültettek a tiszteletére a Goláni csomópont mellett elterülő Martin Luther King erdőben. Ki ez a hajdan hőiesen harcoló afro-amerikai törzsőrmester? Mivel érdemelte ki a világ, köztük Izrael nagyrabecsülését?

Johnnie Stevens 1920-ban született a georgiai Atlantában. Nagyapja rabszolgaként sínylődött egész életében, de még az unokájának is kijutott a faji megkülönböztetésből. Már gyermekkorától megalázták, bántalmazták a bőre színe miatt. Iskolai tanulmányait sem fejezhette be, dolgoznia kellett, hogy segítse özvegy édesanyját, hogy valaho-

gyan megéljenek. 1942-ben besorozták katonának.

Két év múlva, hónapokig tartó kemény küzdelem után, törzsőrmesteri rangban átkerült a szegregált, csak feketékből álló (abban az időben ez a megnevezés abszolút politically correct volt!), 761-es harckocsizó zászlóalj kötelékébe: a Fekete Párducokhoz. Ott harcolt tovább, a hadosztálya Franciaországban vívta az első csatáit, 1944 novemberében. 183 nap alatt 30 várost szabadított fel. Kétszer került kórházba, de amint elég erősnek érezte magát, visszakérte magát az egységéhez.

„Abban az időben mi még nem tudtunk a náci légerekről – mondta később Stevens –, a kormányunk hazudott nekünk. Nem beszéltek a deportálásról, a haláltáborokról. Nem voltunk felkészülve arra, amit a háború során láttunk. Egyik nap egy hatalmas,

hosszú barakképítménybe hatoltunk be a bajtársainkkal. Elkezdtük kihordani az ott lévő embereket. Fogalmunk sem volt, kicsodák ezek a rongyokba burkolt, csontbőr szerencsétlenek. Sem járni, sem beszélni nem volt erejük, csak néztek bennünket és a harckocsikat. Egyesek felénk nyújtották száraz bothoz hasonló karjukat, ránk meredt elfásult tekintetük. Hát az én népem is szenvedett a szegregációtól, a diszkriminációtól, de amit ott láltunk, az egész életem legborzasztóbb látványa volt.”

A háború után Stevens New Jersey-be költözött, megnősült, családot alapított. Autósofórként bejárta a fél országot, sok helyen tartott előadást arról, aminek szemtanúja volt: a háború borzalmairól, a holokaust embertelenségéről. Valahányszor elsorolta a légerekben látottakat, köztük

a buchenwaldi haláltábor emberi ésszel fel nem fogható szörnyűségeit, hevesen kikelt a holokausztot tagadók ellen.

„Mind hazug gazember, aki eltagadja a holokausztot, a népiást! A saját szememmel láttam, mit műveltek a gyilkos nácik a zsidókkal. Azok a borzalmak, amiket a haláltáborokban láttam, a kegyetlenkedések olyan mély nyomokat hagytak bennem, hogy soha nem tudom kitörölni az emlékezetemből.”

Stevens egy alkalommal nyilvános tévévitára hívta ki a notórius holokauszttagadó Hans Schmidtet, aki végül nem volt hajlandó megjelenni a kamerák előtt. Stevens elbeszélése alapján dokumentumfilm készült, melyet számos amerikai tévécsatorna mutatott be, újságokban, könyvekben hivatkoztak rá, méltatták bátorságát, humanizmusát, kiállását az igazság mellett.

A veterán harckocsizó rendszeresen részt vett a New Jersey-ben rendezett holokauszt-megemlékezésen. Ilyenkor gyertyát gyújtott a zsidó mártírok emlékére. Az amerikai Zsidó Veteránok Szövetsége köszönetet mondott ezért Stevensnek, Obama elnök sajnálkozását fejezte ki az Egyesült Államok korábbi politikája és annak a külföldre gyakorolt hatása miatt.

„Mindig arról álmodoztam, hogy eljussak Izraelbe – nyilatkozott egyszer Stevens. – Hiteles adatok alapján hívom fel az emberek figyelmét az antiszemitizmus következményeire, a holokausztra, aminek soha többé nem szabad megismétlődnie.”

Johnnie Stevens 2007. július 12-én hunyt el. Áldás őrizze emlékét. ■

Johnnie Stevens megkapta a Francia Köztársaság Becsületrendjének lovagi rendjelét. A kitüntetést a New York-i Francia Konzulátuson vette át, felesége és családja körében – Fotó: Christina S. DeHaven, New York University

ÚJKELET

Izraeli magyar nyelvű független lap

אוי קלט עיתון ישראלי עצמאי בשפה ההונגרית

The Independent Hungarian Journal in Israel

#azújkeletnemarégi

AZ EGYETLEN MAGYAR NYELVŰ ÚJSÁG IZRAELBEN

ujkelet.com címen olvasható
számítógépen vagy okostelefonon

Szponzorokat várunk.
Felajánlását kérjük, jelezze a Facebook oldalunkon
üzenetben, vagy
a +972544727472 telefonszámon.

...és elbocsátotta

Tabák László

A Fáraó tiszteletet parancsoló merev tartással, teljes díszben, ragyogó ábrázattal ült aranyozott trónján, és vakaródzott. Ha az Úr szava nem is, az Úr harmadik csapása, a szűnyoginvázió mély nyomokat hagyott kényes királyi testén. Mózes alig palástolt elégtétellel nézte a kéjesen fintorgó porecot, és várt. Áron, a szóvivője, kissé idegesen szorongatta botját (amely gombnyomásra kígyóvá változik). Ezúttal táblát erősített rá ezzel a hieroglif felirattal: Bocsásd el népemet! Magasra emelve tartotta a Fáraó elé. Egyikük sem sejtette, hogy egy nemzet születésének csillagóráját éli.

A Fáraó visszaeresztette köntöse feltűrt ujját vörös foltokkal tarkított karjára, és barátságos hangon szólt Mózeshez:

– Ez az Úr első olyan csapása, amit az én varázslóim nem tudtak utánacsínálni, de azért ne gondold, hogy engedek a felülről jövő nyomásnak. Már előfordult itt Egyiptomban szűnyog máskor is, majd csak kivakaródzunk belőle. Te még ragaszkodsz örült ötletedhez, a zsidók tömeges kivándorlásához?

– Az Úr parancsa – mondta Mózes – s emellett még igaza is van. Elég volt ebből a rengeteg melóból, éhbérért. Tudd meg Fáraó, ami itt megy végbe az építőiparban, az szégyen és gyalázat. Szalmát nem adnak, de vályogtéglát, azt követelnek!

– Ismerem az anyagellátás terén mutatkozó hiányosságokat – mondta a Fáraó. – Holnap vízbe fojtatom az építésügyi minisztert. Meg vagy elégedve? Térjtek vissza a munkához, s utána bértárgyalásokba kezdhetünk.

– Ezt már az első csapás után is megígérted, Fáraó. Csak a miniszter vízbefojtására tett ígéretedet tartottad be. Most már elég volt a mellébeszélésből. Menni akarunk.

– Hová mennétek?

– Új céget alapítok Kánaán földjén, a zsidók országát. Azt majd megnézheted magadnak!

Ramszesz egy pillanatra megfélemedezett szűnyogcsipésektől sajgó testéről. Szemében sárga, ironikus fény villant, mint a Fárosz fénycsóvjára a viharos éjszakában. Családja évszázadok óta ül ezen a trónuson, s neki van némi fogalma az államügyekről.

– Úgy, szóval népevezér akarsz lenni, államalapító

uralkodó? – kérdezte, minden szótagot megnyomva.

– Az Úr akarata – felelte halkán Mózes.

– Csak ne kend az Úrra! – förmedt rá Fáraó, majd váratlanul atyai hangon folytatta: – Mózes, Mózes, nem tudod mire vállalkozol! Egy országot vezetni! Hát tudod te például, hogy mi egy koalíciós kormány?

– Persze, hogy tudom, Fáraó! Hiszen a te udvarodban nevelkedtem!

– Azt akarod mondani, hogy ismered a fogalmat. De a lényeget képtelen vagy megérteni. Ma is neheztelsz azért, hogy a te gyermekkorodban elrendeltem az elsőszülött zsidó fiúgyermek megölését. Nem akarod megérteni, hogy a pusztai államérv, a „raison d'état” diktálta intézkedés volt, amely mellékesen szólva barbárságával teljesen elmentmondott kifinomult ízlésűnek. Az antiszemita volt öt székük az államtanácsban. Kormányválságot idézhettek volna elő. Szárazság idején. Nem kockáztathattam.

– Ha akkor édesanyám...

– Ha az a drága jó édesanyád... – hördült fel a Fáraó, aztán észbe kapott, és más hangon folytatta –, Isten nyugosztalja – nem szegi meg bünyös módon a törvényt, akkor most nem kerül sor erre a vitára, a csapásokra, s főleg a tömeges munkaerő-elvándorlásra, amit tervezel. Mi lesz a piramisommal?

– Bocsásd el népemet! – dobbantott Mózes, Áron pedig magasra emelte a jelszavas táblát.

A Fáraó, aki „magna cum laude” diszoklevéllel végezte a pitomi diplomataiskolát, hangot változtatott.

– Nézd, Mózes, én ismerlek, és megértem a mo-

tivációdát. Vezetésre termett egyéniség vagy, s itt származásod miatt nem tudsz kibontakozni a közéleti pályán. A legjobb esetben felviheted udvari írnokig, de már így is sokat bírálják engem, hogy a zsidók uralják az értelmiségi pozíciókat. Nem szabad provokálni! Csak nem provokálni!

– Éppen ezért, engedd el a népemet!

– Jó. Mondjuk, hogy elengedem a népedet. Ismerem én is, ismered te is. Ahogy kiteszed velük a lábadd az országból, az első határkőnél, a szabadság első pillanatában neked fognak támadni. Számon kérnek tőled a rabszolgaság elvesztett gyönyörét. A hiányzó pecsenye emléke élesebben él majd bennük, mint a hajcsár korbácsának kísértő rémálma. Az út pedig hosszú, és a sivatagban nincs törvény...

– Törvényt adok nekik!

– Majd fűtyülnek rá. Évezredekig. Mindent ki fognak találni a megkerülésére, de úgy tesznek, mintha betartanák...

– Szigorú leszek.

– Kegyetlen kell majd legyél, saját érdekükben, és ez fájni fog neked. Mózes fiam, minek ez a fejtörés? Itt is lehetsz vezér.

– Itt, Egyiptomban?

– Persze. Elnök lehetsz. Az Egyiptomi Zsidók Országos Szervezetének elnöke. Vagy éppen A Világmindenség Zsidóságának elnöke.

– Nincs is ilyen szervezet.

– Majd megalakítod. Könnyebb, mint új országot építeni. Nem kell évekig gyalogolni a sivatagban, nem kell attól tartani, hogy egy homokdomb mögül váratlanul elővágat Ámálék harmadik lovashadosztálya, nem kell honfoglalás után kormányt alakítani, udvarolni politikusoknak, választóknak, víztakarékossági intézkedéseket keresztülvinni, állandóan háborúba vagy tartalékos szolgálatba vonulni, elviselni a szabadságban nevelkedett gyermekek szemtelenségét, máskántát, azaz jelzálogkölcönt fizetni a lakásért, munkanélküliségtől, vagy munkától félni, izraeli híreket és amerikai popzenét hallgatni a televízióban...

– Bocsásd el népe...

– Itt minden megvan Mózes, amit csak akarsz. Van munka szakadásig, van Nílus, van piac, van csencselési lehetőség, beállhatsz csendestársnak egy egyiptomi mellé, meggazdagodhatsz. Ha akarsz, építhetsz magadnak templomokat, tanházakat, kapsz papiruszt szent könyvek megírásához. Kiépit-

hetsz itt egy zsidó szellemi központot. S minden Ros Hásánakor hangosan kíváncsozhatsz Kánaán földjére, amit – mint mondtad – nektek ígért az Úr. Ajándék csupán, ígéret, ami téged semmire sem kötelez.

– Bocsá...

– Csapj a tenyerembe, Mózes. Ilyen kedvező ajánlatot fáraó még nem tett soha a történelem folyamán. Vagy ha tett is, nem tartotta be ígéretét. De most más idők járnak, demokratikusak. Most félelem nélkül élhettek itt Pitomban.

– Most, de holnap? Él békében Fáraó...

– Mózes, Mózes, te nem vagy realpolitikus! Te egy álmodozó vagy. Lírai költő. Ezzel a néppel akarsz te...

– Ezzel, csak ezzel. Nincs nekem más, Fáraó. Olyan, amilyen: meghatóan nagylelkű, kicsinyesen kapzsi. Vakbuzgón hívő, éles eszűen hitetlen. Önző és önfeláldozó. Hidegen gőgös és gyermekien érzélgős. Mélyrehatóan elemző és mereven dogmatikus. Meghuntyázkodó és halálmegvetően hős. Kamaszosan naiv és felnőttesen szomorú. Ahogy adódik. Nem válogathatok, mint ahogy nem válogathattam meg Gersont, a fiamat sem. Bocsásd el népemet, Fáraó!

És elbocsátotta... ■

Tabák László, az Új Kelet egykori szerkesztője, főszerkesztője briliáns tollú humorista volt. Írása előbb az Új Kelet hasábjain, később az Üzenet a palackban (Tel Aviv, 1996) című, válogatott satíráit tartalmazó kötetében jelent meg.

Tel-Avivtól tanul Budapest –

ELKÜLÖNÜLÉS HELYETT GENDERSEMLEGESSÉG

Steiner Kristóf

Az LMBTQ szubkultúra és közösség el- és befogadása Magyarországon közeledik a hétköznapivá válás felé: egyre-másra nyílnak a gay kávézók, szórakozóhelyek, bárók, idén először Pécsen is megrendezik a Pride-ot, a nemzetközi cégek magyar képviselői pedig már nem félnek támogatni a mozgalmat. Ezzel egy időben Izraelben mintha hervadóban lenne a „műfaj” – ám a helyén kezd kialakulni egy mindenki számára nyitott, elfogadó szubkultúra.

Tel-Avivot gyakran nevezik a Közel-Kelet gay fővárosának. Ez ugyan az emberi jogok szempontjából erős túlzás: sem civil házasság, sem az örökbefogadás lehetősége, sem pedig a meleg számára elérhető (valójában elérhetetlen) dajkaanya-programok szempontjából nem vagyunk sokkal előbbre Magyarországnál. Ám ha a partiéhes LMBTQ utazó ellátogat Izrael kulturális fővárosába, hamar észreveszi: az elfogadást és befogadást illetően Izrael tényleg előttünk jár.

Ennek legfőbb ismérve, hogy gyakorlatilag nincsenek többé úgynevezett „meleg szórakozóhelyek”. Több mint egy évvel ezelőtt az utolsó állva maradt katoná, a legendás Evita Dance Bar két évtized után lehúzta a rolót. A tulajdosoktól hivatalos magyarázat nem érkezett arra vonatkozóan, miért is zárták be az ikonikus klubot, de a spekulációk elkezdődtek. Tel-Aviv elveszítette volna a „meleg úticél” státuszt, amelyre oly büszke volt?

Aligha, tekintve az évente egyre csak növekvő, negyedmillió főt is megmozgató Tel-Aviv Pride-felvonulásokat. Sokkal inkább egy globális trendnek tudható be, ami történt. A bulizási szokások és az LMBTQ közösség helye a társadalomban alaposan megváltozott az elmúlt évtizedek során. Manapság sem a hetero, sem a meleg szcénának nincs szüksége rá, hogy szegregáltan mulassanak.

Egy ideális világban semmi szükség arra, hogy aki történetesen homoszexuális, más bárba, klubba, étterembe járjon, mint aki hetero. Sokkal szerencsésebb és barátságosabb, ha egyszerűen csak eljárhatunk a kedvenc helyeinkre, amelyeket nem annak alapján válogatunk meg, hogy milyen gender-sztereotípiára tervezték, hanem hogy milyenek a koktélok, a zene, a hangulat vagy épp a társaság. Míg korábban komoly szükség volt rá, hogy a meleg – már csak a saját biztonságuk érdekében is – szeparáltan partizzanak, egy felvilágosult vi-

lágban idejétmúlttá kezdenek válni a partnerválasztás szerint „tisztá” szórakozóhelyek.

Érdekes megfigyelni, hogy világszerte a nagyobb, nyitottabb, kozmopolita, multikulti városokban gombamód szaporodnak az „open minded”, azaz elfogadó és befogadó szórakozóhelyek, amelyek mindenkit szeretettel várnak, míg a tipikus gay bárók olyan városokban vannak jelen, ahol továbbra is igény és sajnálatos szükség van rá, hogy az LMBTQ embereknek meglegyen a privát zónájuk – politikai okokból vagy az általános hozzáállás miatt. Tel-Aviv nem tartozik az utóbbi kategóriába: a szívdarvancsaládok ott olyan gyakoriak, hogy szeme se rebben senkinek, ha két apuka óvodába viszi a gyermekét, és bárki viselhet akár tetőtől talpig burkát vagy épp egy szál fürdőgatyest.

Melegként öltözködhet valaki úgy, mint egy igazi diva vagy egy hipszter favágó, biztosan megtalálja a maga közegét – anélkül, hogy a '90-es évekből visszamaradt „meleg térképeken” kellene kutatnia. Magyarországon a tavalyi Budapest Pride idején óriás botrányt kavart, hogy roma származású, transznemű felvonulókat nem engedtek be egy népszerű meleg bárba. Ezzel szemben Izraelben – amelyre a presszók fogásán lógó géppisztolyok miatt a laikusok úgy gondolnak, mint egyfajta katonaállamra – még olyan szórako-

zóhely is akad, ahová nemcsak heterók és homoszexuálisok járnak, de zsidók, arabok, sőt önmagukat büszke palesztinnak valló fiatalok is.

Az „Arabs Do It Better” partikon fiúk, lányok, muzulmánok, keresztények, izraeliták úsznak az arak – a közel-keleti ániszpálinka – mámorában, miközben a pódiumon hidszabot viselő drag queen énekel. Tel-Aviv egyik legnépszerűbb egykori melegbárja, a Shpagat sem különíti el magát többé: az alapító, Imri Kalman gyakran hangoztatja, hogy eljárt az idő a „meleg szórakozóhely” címke felett, és az ő bárja mindenki előtt nyitva áll, ahogy a tengerpart és a parkok. Hasonlóan gondolkoznak a budapesti szórakozóhelyek és partik tulajdonosai és szervezői is, akik „heterobarát” eseménynek nevezik a gay partikat, és várják mindazokat, akik (elő)ítélkezés nélkül szeretnek bulizni, szexuális beállítottságtól függetlenül.

Az egyetlen hely talán, ahol nem vagyunk készek a koedukált mulatásra, a fürdőház – bár magam is az „egyek vagyunk” elvet követem, és mindig boldog vagyok, ha Pride-eseményeken vagy LMBTQ-jogokat hangsúlyozó programokon hetero közönséggel találkozom. De azt hiszem, bizonyos helyzeteket jobb megtartani csakis magunknak. Aki pedig azt gondolná, antifeminista vagy épp szexista vagyok, azokat csupán arra emlékeztetem: nem véletlen, hogy a törökök – óriási szerelmesei a fürdőzés kultúrájának – már évszázadokkal ezelőtt megálmodták a gondosan különválasztott női és férfi fürdőket, a hamamokat.

Hogy a változó idők vezetnek-e oda, hogy néhány évtized múlva még a gőzfürdőket is megosztjuk (vonzalomtól függetlenül) a hölgyekkel és az urakkal, egyelőre megjósolhatatlan. Mindenesetre most még kissé bizarr belegondolni. Akárhogy is: nem csak a szórakozóhelyek között mosódnak el a határok. Az eddig egymástól mereven elkülönülő (elkülönített) közösségek, halmazok egyre tágabbá és átjárhatóbbá válnak, ez pedig igenis jó irány. Azt jelenti: végre elkezdjük észrevenni az embert a címke mögött – Izraelben már biztosan, Magyarországon pedig... hamarosan. ■

Nimrod Dagan Lángos nevű macskájával

Vissza a gyökerekhez

NIMROD DAGAN HAZATALÁLT

Jogomban áll európai útlevelet igényelni – hála nagyszüleimnek, Zsókanak és Picinek, akik Erdélyben születtek, túléltek a második világháborút, majd az akkori Brit Palesztin Mandátum földjére bevándoroltak 1946-ban. Édesapám ágán ladinók vagyunk – őseim Spanyolországból Törökországba menekültek, majd onnan 1948-ban, az államalapítás után, Izraelbe. Így aztán mindkét útlevelet kérelmeztem – a román papírokat csaknem kilenc évvel ezelőtt, alig húszévesen, a színművészeti egyetemi évek kellős közepén. Akkor még egyedülálló voltam, és el sem tudtam képzelni, mégis mihez fogok kezdeni majd a román állampolgársággal. De miért is akarnék távol élni a szüleimtől, a színháztól, a barátaimtól? Mégis beadtam az útlevélkérelmet, mondván: sosem tudhatom, mit hoz a jövő.

Eszkendőkkel később, mikor már az Izraeli Nemzeti Színháznak dolgoztam, magazinokban publikáltam és két színész barátnőmmel éltem együtt Tel-Avivban, majd még később, mikor megismertem a kedvesemet, és utazgatni kezdtünk a nagyvilágban – felismertem: az élet nem az, amit készen, a kezünkbe kapunk, hanem az, amit választunk magunknak.

Egy ponton elhatároztuk: ideje világot látni, és hosszas keresgélés után végre megtaláltuk a békés, napsütötte helyet a Met-hana-félszigeten, Görögországban. Az elmúlt év nyarának végén

mindössze négy bőrönddel és egy lemezjátszóval megérkeztünk Agiosz Georgiosz falucskába, amely Szent Györgyről, a földművesek védőszentjéről kapta a nevét. Kiskertet ültettünk, zöldségeket kezdtünk termesztetni, és örökbe fogadtunk a faluból négy kóbor cicát.

Néhány hónappal később megérkezett az idézés a Tel-Avivban működő román nagykövetségtől. Izgatott és boldog voltam, azonnal repülőjegyet vásároltam, nem sejtve a folytatást.

Ugyanis a reptéren tudtam meg: nem térhetek vissza Görögországba. „Megváltozott a törvény – magyarázta a határőr –,

már nem úgy megy, hogy az Európában töltött harmadik hónap végén elhagyja az Unió területét, majd máris utazhat vissza. Izraeli polgár most már félélévente legfeljebb 90 napot tölthet Európában, ha nincs letelepedési engedélye vagy munkavállalási vízum.”

Mikor átvettem a papírjaimat a román nagykövetségen, már biztos voltam: nagyon messze még a nap, amikor kézhez kapom az útleveletemet. Így aztán elhatároztuk, hogy amíg az útlevelekre várunk, nekiindulunk a nagyvilágnak, és csak olyan helyekre utazunk, ahol mindketten szívesen látott vendégek vagyunk.

Mindezekre rengeteg pénzt, időt és energiát kellett áldoznunk. A magyar kedvesemmel Izraelben bejegyzett élettársi kapcsolatunk honosítása – Magyarország izraeli nagykövetségén – csupán az egyik feladat volt. A követségen mindenki rendkívül segítőkésznek mutatkozott, de ők is ugyanazt a választ adták, amit a román hivatal: hosszas várakozásra számíthatunk, különösen, hogy mi vagyunk az első LMBTQ élettársak, akik ilyen kérelmet nyújtottak be.

Kesergés helyett elmentünk Bukarestbe, Londonba és Isztambulba – az első helyen igyekeztünk megszürgetni az útlevelemet, Angliában és Törökországban alkalmi munkákkal kerestünk valamennyit: privát főzőkurzusokat és vegán vacsorákat szerveztünk. És amikor végre megérkezett az értesítés, hogy elkészült az útlevelem, visszarepültünk Romániába.

Ezeket a sorokat már (ismét) Görögországból írom – két és fél hónappal azután, hogy kiléptünk az ajtón. A cicáink már nem kicsik, de olyan nagy örömmel vártak minket, hogy már csak miattuk is érdemes volt nekivágni a bürokrácia elleni küzdelemnek.

A lemezjátszó édesen recsegtve játssza kedvenc dalainkat – mert a világon semmi sem tökéletes. A lehető legtöbbet, legjobbat hoztuk ki a helyzetből, mert nem hagytuk, hogy a nehézségek elvegyék a kedvünket. Nagyon sok inspiráló emberrel találkoztunk, számtalan csodás falatot kóstolhattunk meg, rengeteget nevtünk, de még több szeretetet éltünk meg.

Hálás vagyok a segítségért mindazoknak, akik velünk voltak. Elsősorban a nagyszüleimnek, amiért még mindig óvnak és oltalmaznak, pedig már nincsenek velünk ezen a földön. Ők segítet-

tek, hogy azt az életet élhessem, amelyet választottam.

Büszke izraeli románként – aki imádja a magyar rakott krumplit. ■

Szubkultúra

FOTÓK: STEINER KRISTÓF

A szikla a tanúm *(zsidó népmese)*

Egyszer egy bászrai zsidó kereskedői útról ment hazafelé. Teveháton kelt át a sivatagon. Az állatot egy tevehajcsártól bérelte, aki szintén bászrai volt, és most is, mint már sokszor

máskor, vele tartott. Amikor már csak egy napi út állt előttük a városig, pihenőt tartottak.

Rásid, a tevehajcsár csöndesen megjegyezte, hogy odahaza most érik a messze földön híres bászrai

datolya, és nagyot sóhajtott.

– Miért sóhajtozol, Rásid? – kérdezte a kereskedő.

– Arra gondoltam, hogy nem-sokára hazaérünk, én meg üres kézzel állítok be a feleségemhez

és a gyerekeimhez, hisz épp csak annyit tudok keresni, hogy éhen ne haljunk. Ha lenne valami pénzem, vásárolhatnék rajta egy kis datolyát, és ha azt eladnám, vihetnék ajándékot a családomnak...

A kereskedő értette a célzást, és felajánlotta, hogy kölcsönadja az induló tőkét.

– Tanú nélkül adnál kölcsönt? – hitetlenkedett Rásid, azt gondolva, hogy a kereskedő csak tréfál.

– Ez a szikla lesz a tanúm! – felelte a kereskedő a homokból kiemelkedő, hatalmas kőre mutatva.

Rásid alig bírt magával örömeiben. Tisztára bolond ez az ember, gondolta, hogy egy néma követ kér fel a tanúskodásra! És még azt mondják, hogy a zsidók okosak! A kereskedőnek persze nagy komolyan csak annyit mondott:

– Rendben van. Legyen a szikla a tanú!

Megesküdü, hogy amint eladja a datolyáját, visszafizeti a kölcsönt. A kereskedő elővett néhány ezüstpénzt, lerakosgatta a kőre, és azt mondta:

– Látod ezt a pénzt? Te vagy a tanú, hogy ezt kölcsönadom Rásidnak!

Amikor Bászrába értek, Rásid hazakísérte a kereskedőt, és újból megígérte, hogy hamarosan visszafizeti a kölcsönt. Eltelt néhány nap, de a férfi nem jelentkezett. Így hát a kereskedő elment hozzá, hogy megkérdezze, eladta-e a datolyát, meg tudja-e adni a pénzt.

– Miféle datolyáról, miféle kölcsönről beszélsz? – kérdezte Rásid ártatlan képpel.

– Ne tégy úgy, mintha nem adtam volna kölcsön! Nagyon jól tudod, miről beszélek! Így hálálok meg a szíveséget?

De Rásid továbbra is tagadta, hogy bármiféle kölcsönt kapott volna. Ezért a kereskedő úgy döntött, hogy a kádi elé viszi a dolgot.

– Van-e bizonyítékod arra, amit állítasz? – kérdezte először is a kádi.

– Igen: van egy tanúm – felelte a kereskedő. – Egy szikla a szivatagban.

A kádi csodálkozva nézett rá:

– Már megbocsáss, de mit gondolsz, hogyan fog megjelenni itt a szikla, hogy tanúskodjék melletted?

A kereskedő elmondta, hogyan tette meg tanúnak a sziklát, amihez a kádi mosolyogva csak annyit fűzött hozzá, hogy neki bizony ez nem jutott volna eszébe. Ezek után elküldött Rásidért. A kádi előtt a kereskedő elmondta, hogyan ajánlotta fel Rásidnak a kölcsönt, és hogyan tanúskodott az ügyletnél a szikla. Rásid méltatlankodva tagadta, hogy így történt volna.

– De kádi – tiltakozott –, hiszen magad is láthatod, hogy ennek az embernek elment az esze! Ép elmével ugyan ki tenne meg tanúnak egy sziklát? Ez nevetséges: a zsidó csak kitalálta ezt az egész történetet! Gonosz tréfát űz velem, de az is lehet, hogy mindkettőnkkel. Hogy merészel engem tisztességes ember létemre azzal vádolni, hogy tolvaj vagyok?!

A kádi egy ideig gondolkodott, majd így szólt:

– A zsidó menjen el a tanúért, te pedig Rásid, várd meg itt! Ha meghallgattam a tanút, majd ítéletet mondok.

A kereskedő elment, Rásid pedig ott maradt. Teltek-múltak az órák, ő meg csak várt-várakozott,

addig-addig, míg végül elfogyott a türelme. Amikor a kádi már az összes többi ügyben ítéletet hirdetett, fogta magát, és elébe állt:

– Kádi, én feleslegesen várok itt, a te drága időd meg kárba vész! Az a szikla tevével is legalább egynapi járóföldre van innen, meg aztán túl nehéz is ahhoz, hogy idehozzák. Attól tartok, a kereskedő egyáltalán nem fog visszajönni, csak a bolondját járhatja velünk!

– Csakugyan? Ha jól emlékszem, azt állítottad, hogy az egész történetet a kereskedő agyalta ki! De most elárultad magad, gazember! Jobb, ha megmondod az igazat, különben ötven korbácsütéssel oldják meg a nyelvedet!

Rásid halálra sápadt, későn jött rá, hogy mekkora ostobaságot követett el. A kádi lába elé vetette magát, és kegyelemért esdekelt.

– Ne nekem könyörögj bocsánatért, hanem a zsidónak, aki nagylelkűen kölcsönadott neked, te meg letagadtad volna! – mondta a kádi, és behívta a szomszéd szobában várakozó kereskedőt.

Rásid rögtön kifizette neki az adósságát, és bocsánatot kért tőle. A kereskedő eltette a pénzt, és készségesen megbocsátott az ostoba Rásidnak. A tevehajcsár pedig áldotta a szerencséjét, hogy mindössze ennyivel lakolt hitványságáért és hálátlanságáért. Belátta, hogy a szikla valóban tanúskodott, és megfogadta, hogy soha többé nem próbál meg túljárni a zsidók eszén. ■

Bajzáth Mária (szerk.):

A rabbi és az oroszlán – Zsidó mesék, legendák, történetek. Kolibri Gyerekkönyvkiadó Kft., 2018.

A flamenco kortalanná tesz!

BERGER GABI KÉPRIPORTJA

Szöveg: Vadász Éva és Bedő J. István

Flamenco-előadásra készül a Hakerem idősek otthonának tánccsoportja. Amatőr táncosok ők, nagy részük a kilencvenes éveiben jár, boldogságuk átütő erejű és ragályos. A képriport őket köszönti.

Liron Babosch koreográfus, flamencotáncos időseket és parkinsonosokat (!) tanít táncolni. A flamenco nem gyógyszer, de hatása gyógyító: mozdulatai és az emberi test neurológiai kapcsolatai javítják a kognitív készségeket.

A helyszín a Teatron Clipa színház. Tel-Aviv jemeni negyedében, a Kerem Hateimaniban működik 1995 óta, az Ezrat Achim zsinagóga helyén. Számos művészeti produkciót fogad be, és mivel az épülettel szomszédos a Hakerem időotthon, az ő flamenco-előadásukat is.

A táncórákon eleinte mind a hatvan bejáró részt vett. Ez adott lehetőséget a szereplőválogatásra, és rövidesen kialakult a tizenegy

tagú fellépőcsoport. Az idősök otthonában a 68-94 év közötti bejárók művészeti foglalkozásokon vesznek részt – kerámiáznak, rajzolnak –, tornáznak, jógáznak, csikungoznak, tornáznak, előadásokat hallgatnak, és még félpanziós ellátást is kapnak – ezekhez társult a flamenco-táncanfolyam. Minibusz hozza a bejárókat reggel és szállítja délután haza.

A Hakeremet Tel-Aviv önkormányzata és a Reuth, egészségért,

És most – szabad a tánc! Baila, baila! Körbe-körbe, nem állunk meg, ha rád kerül a sor, egy mozdulattal megköszönöd, együtt lépsz, dobbantasz a többiekkel, s a végén valaki mást hívsz a kör középre. Sosem állsz meg, a kör peremén is végig táncolsz. Lányok, van kérdés?

idősökért és jóllétért tevékenykedő civil szervezet tartja fenn. Tami Rozen, az intézmény igazgatója néhány évvel ezelőtt maga is tanult flamencózni. Az akkori időkből ismerte Liront, aki egyszer csak beállított a Hakerembe, és felajánlotta a kifejezetten idősök számára koreografált gyakorlatait. Tami intézményvezetőként és szociális munkásként elkísérte a hölgyeket a próbákra, nem is akart szerepelni, de arra kérték, hogy táncoljon velük, mert a jelenléte önbizalmat ad... Tami és Liron végül együtt találta ki, hogy a táncórákat közös fellépéssel lehet megkoronázni. Ez március közepén lett volna esedékes, de közbejötték az ismert események. Ekkor Tami körbetelefonált mindenkit, hogy hétfőtől szünetel a Hakeremben a bejárók fogadása. Azonnal kérdezték: akkor mi lesz a flamenco-előadással? Természetesen megegyeztek, hogy nem marad el: amint vége a járválynak, színpadra állnak.

Doris nem tud segítség nélkül megállni. Székre támaszkodva táncol, segítőtje folyamatosan úgy helyezkedik el, hogy a tánc lépés után éppen a kezébe érkezzen. Doris férje is Hakeremes, kezében bottal ül a nézőtéren, és ha a felesége bizonytalankodik, odasiet hozzá segíteni.

FOTÓ: BERGER GABI

A dal bevezetője alatt felnyújtod a karod! Volare, és tapsolsz! Pa-pa-pa! Második volare, kar felnyújt, cantare, csukló teker, egészen le a csípőig! Ééééés, kéz a csípőn! Un, dos, tres! Ahora!

A táncosok éneklék a dalt, s forró vérük boldogságát teszik bele az elegáns mozdulatokba. A tánc végén megtapsolják magukat, s kezüket a magasba tartva kiáltják: Olé!

Nagy levegő, engedjétek el magatokat, és szívből dobbantsatok: pa-pa-papapa!

Még az ujjak mozdulatainak is megvan a rendje. A legyezőforgatás női tudomány, a szoknya lebbentése könnyű(nek tűnik), de csak ha jó a koreográfus. A testek talán nem mozognak úgy, ahogyan régen, de a mosolyok és a pajkos tekintetek belülről fakadnak. A ritmus néha csak egy-egy vállmozdulaton figyelhető meg.

Ugyanarról harmadszor?

Szalai Anna

A cikk szerzője irodalomtörténész, *A Kárpát-medencétől a Földközi-tengerig* című, a magyar nyelvű izraeliek történetéről szóló, készülő cikkgyűjtemény szerkesztője.

Török István (1920-ban alijázott) mérnökért reggelenként egy arab ment, hogy számár-
háton kíséje munkába (magánygyűjtemény)

A magyarországi zsidóság nem jeleskedett cionista érzelmekben, nem is siettek, hogy az első alijázók között legyenek – és mégis, Izrael minden pontján beleütközünk a magyar nyelvűek múltjába. Már meg sem lepődünk azon, ha bárhol megfordulva pillanatok alatt kiderül, hogy akivel beszélünk, tud magyarul, vagy ha mégsem, a nagypapa vagy annak az apja, nagynénje vagy unokatestvé-

re, de legalábbis a szomszédja vagy kollégája bizonyosan magyar nyelvtérületről érkezett.

Több nemzedék hallgatott hosszasan a saját történetéről, akkor is, amikor az a mindennapok jelenideje volt, akkor is, amikor történelemmé távolodott. Amit elmondtak magukról, maguknak mondták el, azon a különös dallamú nyelven, amely sokáig gúny tárgya volt. És miközben megszületett a min-

dennapok, tudományok, művészetek mai héber nyelve, a környezet lassan hozzászokott a magyar anyanyelvűek furcsa akcentusához is. Megtanulták Tomi Lapid és Efrajim Kishon nevét, esetleg a karikatúristák közül is tudták Dosról és Zeevről, hogy valahonnan a Kárpát-medencéből érkeztek a Földközi-tenger partjára.

A hosszú hallgatás megtört, és hirtelen ébredt igyekezettel, gyors

egymásutánban meg is jelent két kötet, először a magyar nyelvű izraeliekről, majd az izraeli magyar emlékekről. Az első könyv Izrael hetvenedik születésnapját ünnepelte magyarul hetven, magyar háttérű-vonatkozású publicisztikai írással, képeslappal. A másik a turistáknak szól, a magyar emlékek nyomába ered egy magyar és ugyanannak a kötetnek egy héber nyelvű változatával.

A harmadik, kétnyelvű (héber és magyar) könyv csendben készülődött, miközben két társa már a könyvespolcokra, és remélhetőleg egyre több olvasó kezébe került. Ez a készülő, sokrétű és kitartó munkát igénylő cikkgyűjtemény hasonlít is az előző kettőhöz, és különbözik is tőlük. Hasonlít, mert ugyanazt a témát, az izraeli magyar nyelvűek történetét járja körül, de különbözik is: különféle műfajú írásokkal szeretné felvillantani egy több mint százéves történetéből azokat a kiemelkedő, maradandó értékeket, amelyekről eddig még nem vagy alig esett szó. Bemutatni egy közös nyelvet beszélő csoport jelenlétét az újjáéledő nemzeti otthon, Izrael felépítésében. Nem csak magyarul és nem csak héberül, mert az izraeli magyar háttérű családok is kétnyelvűek, és a kötet szeretne eljutni a világban szétszórva élő magyarul és/vagy héberül olvasókhöz is.

A magyarországi zsidó és az izraeli magyar háttérű kulturális-szellemi örökség kutatójaként az évek során egyre több, kíváncsiságot keltő apró adalékhoz jutottam. Egészen addig, amíg bele mertem vágni egy beláthatatlan projektbe: megtalálni azokat a kutatókat, családokat, akiknek közreműködésével és közös erővel összeállíthatunk egy kötetet a magyar nyelvű izraeli-

ekről. Többen kérdezték, akik hallottak a tervről, milyen forrásokra támaszkodunk. Röviden válaszoltam: sötétben tapogatózunk.

David Giladi egy kötetet szentelt a mérnökaijának (1920/21), a magyar nyelvű izraeliek egy-egy cikkgyűjteményt adtak ki Izrael fennállásának tizedik, majd huszadik évfordulójára. A Budapesten 1903-ban alapított cionista diákszövetség, a Makkabea túlélő tagjai az alapítás ötvenedik évfordulóján Haifában gyűltek össze, az ott

Vincze-Krausz Ilona, Fenyves Lóránd és Alice a Hubay Jenő emlékére, beteg gyerekek javára rendezett koncert plakátja előtt, Jeruzsálem, 1937 (magángyűjtemény)

Seelenfreund Salamon (Slomo Jedidia, 1921-ben alijázott) grafikus, iparművész, Jeruzsálem, 1923 (magángyűjtemény)

elhangzott beszámolókat füzetbe gyűjtötték és kiadták. Kincsbánya a sajtó, a tel-avivi Új Kelet, a Buenos Airesben megjelenő Hatikva és néhány magyar nyelvű izraeli periodika. Lassan kirajzolódtak a körvonalak, azok a témák, események és a hozzájuk kapcsolódó személyek, akikről mindenképpen szót kell ejteni egy ilyen összefoglaló műben. Meg kellett találni azokat a kutatókat, akik a saját területükön eljutottak magyar anyanyelvű tudósokhoz, orvosokhoz, írókhoz, mérnökökhöz, muzsikusokhoz, színészekhez, rendezőkhöz és sok más területen működő kiemelkedő társaikhoz. A kutatók közül legtöbbször nincs magyar háttere. Meg kellett találni azokat a családokat, ahol még nem jutottak hozzá, hogy a fiókok tartalmát kiborítsák, hogy felnyissák az elfeledett dobozt vagy belenézzenek a félreeső sarokban őrzött bőröndbe, előkeressék a családi leveleket és albumokat. A legtöbb családban már senki nem beszél magyarul. De mindenki teljes odaadással, őszinte lelkesedéssel és örömmel fogadta a kötet tervét, és önként vállalta a közreműködést.

Székely Dávid mérnök (a hátsó sorban balról a negyedik) Patai József (a hátsó sorban közepén szemüveggel) a Múlt és Jövő című folyóirat szervezésében egy szentföldi látogatásra érkező csoport-hoz csatlakozott, hogy alijázzon, 1935 (magángyűjtemény)

Tanulmányok, visszaemlékezések születtek, összefoglaló munkák egy-egy témáról. Kiemelkedő személyiségek pályaképe mellé korabeli újságcikkek, levelek, naplórészletek, interjúk kerültek. A fényképek és a dokumentumok láthatóvá tették a múltat. A színes gyűjteményből szokatlan könyv született: sokféle műfajú írást kronológiai és egyben tematikai rendbe soroló, egységes kötet.

A történet a 19. század végén kezdődik, és a 20. században eljut a hetvenes-nyolcvanas évekig. Egy közös nyelvet beszélő közösség izraeli múltja Izrael történetéről

is szól. Nélkülük szinte elképzelhetetlen az újjászülető nemzeti otthon megteremtése. A cionizmustól távolságot tartó Kárpát-medencéből érkező izraeliek „úgy szerették ezt az országot, ahogy mi, szabrék el sem tudjuk képzelni” – írja többek között a kötet egyik cikkében Kishont Ferenc fia, Rafi.

Nem kerülhetett be mindenki a kötetbe – hiszen ez lehetetlen. Ki mondhatná meg, mikor értünk el „mindenkihez”? Ki találja meg azokat, akik mindenkiről írni tudnak? Teljességre nem törekedhettünk. Csak arra, hogy az unokák és dédunokák a kötetben lapozgatva meg-

ismerjék a múlt egy-egy részletét. És arra, hogy ha a következő generációk valamelyikében valaki kedvet kap arra, hogy a magyar nyelvű izraeliek történetét újra fölfedezze, a könyvespolcon legyen egy forrás, ahonnan kiindulhat. ■

Köszönetet mondunk a projekt támogatóinak, alapítványoknak, intézményeknek, magánszemélyeknek, a muzsikuskos emlékére rendezett koncertsorozat zenészeinek és közönségének. A könyv kiadásához további támogatók anyagi hozzájárulását kérjük.

A kötet a mémőkalija századik évfordulójára jelenik meg.

<https://www.facebook.com/huilproject>

<https://huilproject2018.wixsite.com/huilproject>

Az Új Kelet Haifában sorra kerülő Élő Újság estjének hirdetése a lap 1954. november 18-i számában

A második világháború alatt működő magyarországi földalatti cionista mozgalmából a Hasomer Hacair három kiemelkedő vezetője, Alpan Mose, Agmon Efra (1946-ban alijáztak) és Bensalom Rafi (1947-ben alijáztott) Ogen kibucban (magángyűjtemény)

„A töredékeken keresztül”

HANNA KERTÉSZ /
JERUZSÁLEMI SZÍNHÁZ

Művészet

Vadász Éva

„A válság szó kínai nyelvű írásképe két részből áll – mondta J. F. Kennedy az 1960-as években –, az egyik a tragédiát szimbolizálja, a másik pedig a lehetőséget.” Hanna Kertész Ben Eliezer kollázművész hasonlóan látja, de optimistábban. Művészeti alapállásának elemei a lehetőség, a remény, a küzdelem és a győzelem.

Műveiben közszemlére teszi gazdag belső világát, érzelmeit és személyes tapasztalatait, amelyek még gyermekkorában épültek be az emlékeibe. Szülei hátrahagyták a háború előtti életüket, de persze vissza-visszatértek hozzá, a fiatalok emlékeiből s a halottaik iránymutatásaiból merítettek erőt, így sikerült a múlt romjain új életet építeniük.

Kertész Hanna a szlovákiai Komárnóban (Révkőmáram) született 1948-ban. A család egy szem lánya már gyerekként elsajátította azokat az esztétikai és művészi értékeket, amelyek meghatározták gyermekkorát és alakították felnőtt életét. Hanna törzsolvasója lett az Új Kelet újságnak. Ezt a státuszt a szüleitől örökölte, akik nemcsak előfizetők voltak, hanem gondosan el is tették a lappéldányokat: a megörökölt anyanyelvet.

A család 1949-ben érkezett Izraelbe. A soát túlélő szülők és Hanna lányuk Rison Lecionban telepedtek meg. Hanna 1987 és 2011 között a Szeminar Hakibucim Művészeti Főiskola könyvtárát vezette. Közben tanári képesítést szerzett, majd 1996-ban a bostoni Clark Egyetemen oktatás és kommunikáció mesterfokozatot. Szakterülete az oktatás, a tervezőművészet, a

film és a média területére vonatkozó információk és adatbázisok felépítése és kezelése.

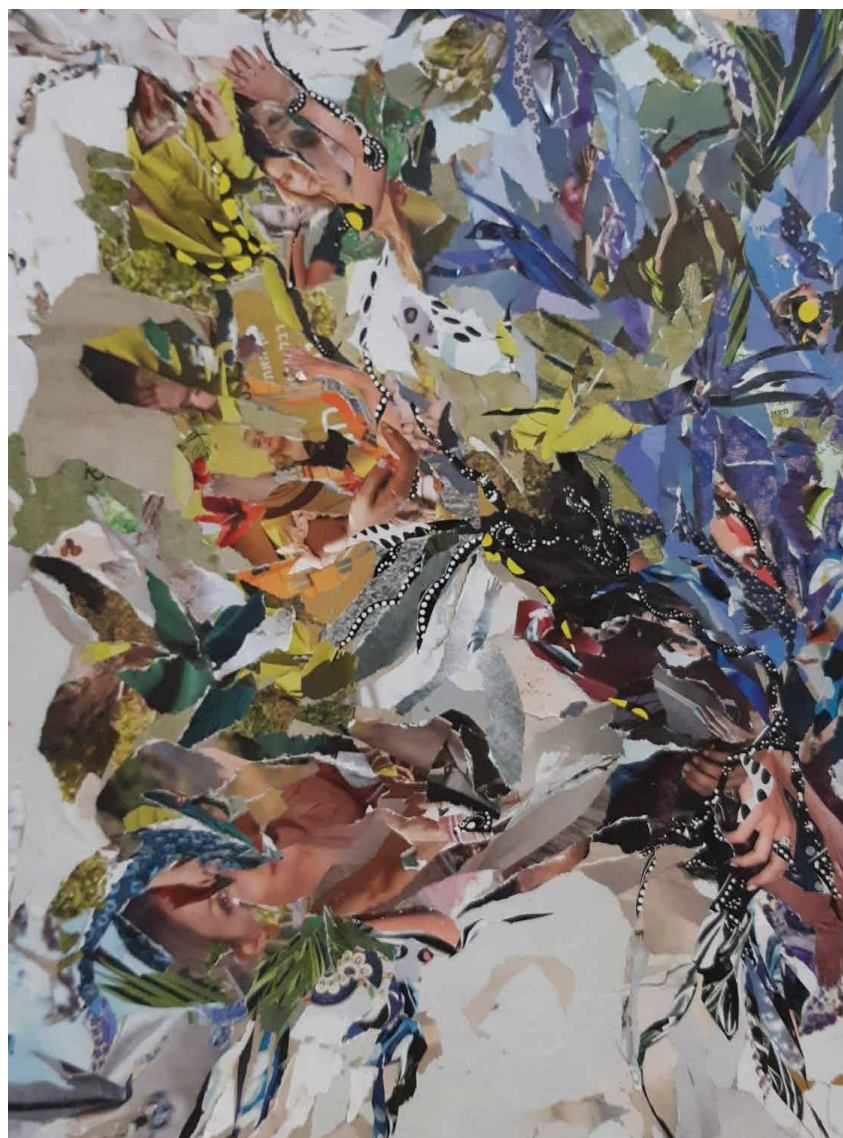
Egész életét áthatotta a képzőművészet, festőként különféle technikákat használt, nyugdíjas-ként fedezte fel a kollázs világát, ami teljesen lenyűgözte. Nem véletlen vonzalma a kollázshoz. A különféle egyszerű anyagokat felhasználó művésznek képzeletre,

szorgalomra, bátorságra van szüksége, és ez megmutatkozik alkotásaiban.

Hanna Kertész Ben Eliezer kilenc éve megözvegyült. Azóta készült alkotásai megmutatják a múlttól való eltávolodást és a fájdalmat, ugyanakkor azt is, ahogy a sebek begyógyulása és az elmúlás elfogadása révén egy új, izgalmas fejezet íródik, a személyes szabadságé.

„Kilenc évvel ezelőtt fájdalmat éreztem és szorongást – mondja visszatekintve Kertész Hanna.

– Összeomlottam, a világom összetört. Nem is tudatosan vettem kézbe a papírt meg a szerszámokat. Mégis ez olyan volt számomra, mintha fény gyulladt volna egy brutálisan sötét alagút végén. Ez lett az új fejezete életemnek. Életre keltek a papírhulladékok, és varázslatos világok születtek. A textúrák, a színek és a hímzések festői korszakából adottak voltak.

A kiállítás címe – Töredékek gyűjteménye – egyszerre szimbolikus és konkrét. Hanna „életkollázsa” a túlélők második generációjának szimbóluma, ahol találkozik a múlt és a jelen. És persze alapelvei: a kitartás, a talpra állás, a minőségi életért folytatott küzdelem.

Hanna kollázsai egyben a valóság kritikájának is tekinthetők. A nézőt arra készítetik, hogy egyszerre foglalkozzon az illuzórikus és a valósághű részekkel is. Munkái látványosak, érdekesek és olykor rejtélyesek, szemet gyönyörködtető kompozíciók. ■

Facebook:

Ben Eliezer Curtis Hanna

A kiállítás kurátora:

Noga Ard-Ayalon

A körülményekre való tekintettel a kiállítás nyitvatartása határozatlan ideig meghosszabbítva.

Búcsúzunk Smuel bácsitól, Szarvas legendás mesgiáhjától

FOTÓK: SALAMON SÁRA

Szomorú hír érkezett Bnei Brakból niszán hó újholdján, március 26-án: Smuel Navon, Smuel bácsi, a szarvasi mesgiáh, elhunyt. Ági néni hű társaként több mint egy évtizedig dolgozott kóseriségi felügyelőként a JDC-Lauder nyári táborban Szarvason. Holokauszt túlélőként, Izraelben élő kelet-európai ortodox zsidóként a legfontosabb küldetése volt, hogy megtanítsa a Szarvason táborozó gyerekeket arra, hogyan

kell zsidó életet élni. Több mint egy évtizeden keresztül ingázott Izrael és Magyarország között, hogy szigorúan felügyelje az étkező kóser rendjét, reggelente minjenre hívja a gyerekeket, gondoskodjon sokuk zsidó jövőjéről. A barátsága számos táborozóval és sok alkalmazottal megmaradt, melyeket jó szívvel ápolt. Már életében legendává vált.

Osztozunk Ági néni és népes családja gyászában, Smuel bácsi emléke a szívünkben él tovább. ■

Jó étvágyat!

Egy otthon ízei – TÖRÖK-MAGYAR ZSIDÓ KONYHA IMA ÉS ABA MÓDRA

Steiner Kristóf

Párom, Nimrod olyan családból érkezik, ahol minden alkalommal, ha a szülőkhöz látogatunk, s körbeüljük az asztalt, tucatnyi családi recept köszön vissza. Imá: Irit, erdélyi magyar származású zsidó asszony, aki receptjei nagyját Zsóka nagyi és Pici nagypapa hungarikumokkal teli repertoárjából fejlesztette tovább. Az édesapa, aba, Ezra Dagan családja évszázadokkal ezelőtt, a spanyol inkvizíció idején menekült Portugáliából Törökországba. Így aztán nemcsak ízek, de világok is találkoznak a konyhájukban.

A családi receptek nem jelentenek kőbe véssett szabályokat, inkább azt, hogy a hagyományokat tisztelve mindannyian hozzáadjuk a saját életünk fűszereit a közös kedvencekhez.

Erdélyi padlizsánsaláta

Hozzávalók (4 főre)

2 jókora padlizsán
4-6 gerezd fokhagyma
2 fej vöröshagyma
2 cső kápia paprika
2 szem paradicsom
egy csokor petrezselyem
1 dl olívaolaj
füstölt paprika
só, bors

A padlizsánt 200 fokban vagy száraz serpenyőben ötpercenként forgatva addig pirítjuk, míg kívül szenes-fekete, belül krémes nem lesz – ez nagyjából 20 percet vesz igénybe. Amíg süldögél a szép lila kabátos, a paprikát, hagymát, petrezselymet és fokhagymát felaprítjuk. Ha a padlizsán kicsit kihűlt, kikaparjuk a belsejét, összeforgatjuk a felaprított ízesítő-

FOTÓK: NIMROD DAGAN (INSTAGRAM: @NIMRODAGAN)

kel. Ekkor bőségesen keverünk bele olívaolajat, mehet bele só, bors, füstölt paprika, és mindezt villával alaposan összekavargatjuk. Egy csinos kis edényben kínáljuk, a tetején vékonyka paradicsomszeletekkel meg egy lötytyintés olívaolajjal.

Pyaz, a török babsaláta

Hozzávalók (4 főre)

2 fehérbabkonzerv (vagy 250 g száraz fehérbab*)
4 szem paradicsom
2 kgyóuborka
2 fej vöröshagyma
2 csokor petrezselyem
1 dl olívaolaj
4 evőkanál ecet
só, bors

(*Ha szárazbabot használunk, mindenekelőtt két órányi áztatás után kétszeres vízben puhára főzzük.) Az uborkát, paradicsomot, hagymát és petrezselymet apróra daraboljuk, összeforgatjuk a puhára főtt babbal, meglocsoljuk az öntetnek valókkal, és közvetlen tálalás előtt sózzuk-borsozzuk, hogy ne eresszen túl sok levét. Jómagam szeretem megbolondítani egy kis reszelt citromhéjjal és egy gerezd préselt fokhagymával is.

Sárgarépas lecsó

Hozzávalók (4 főre)

1 nagy padlizsán
4 szem paprika
2 fej vöröshagyma
2 szál sárgarépa
6 gerezd fokhagyma
6 szem friss (vagy 2 doboz aprí-

tott) paradicsom
4 kiskanál sűrített paradicsom
4 evőkanál olívaolaj
füstölt vagy édes paprika
só, bors

Minden nyers hozzávalót apróra szelünk, kockázunk, összeforgatjuk a fűszerekkel, majd forró lábosba zuttyintjuk, rácsurgatjuk az olajat, és pár perces piritás után felöntjük a sűrített paradicsommal. Hirtelen fölengedjük 2,5 dl vízzel, felforraljuk, és kis lángon, fedő alatt nagyjából félóra alatt puhára főzzük.

Póréhagymafasírt

Hozzávalók (4 főre)

2 nagy póréhagyma
16 evőkanál csicseriborsó- (vagy más hüvelyesből őrölt) liszt
só, bors
4 gerezd fokhagyma
3 dl napraforgóolaj (lehet földimogyoró- vagy repceolaj is)

A póréhagymát vékonyan felkarikázzuk, forrásban lévő sós vízbe vetjük, és 20 perc alatt puhára főzzük. Lecsepegtetjük, a vizet alaposan kipréseljük belőle, és hozzáforgatjuk a préselt fokhagymát, sózzuk és borsozzuk. Nedves kézzel, 1-1 kiskanál csicseriliszttel pingponglabdányi golyókat formázunk belőle, majd kilapogatjuk. A maradék csicserilisztet egy mélytányérban annyi vízzel keverjük ki, hogy sűrű palacsintatészta állagot kapjunk, ezt is sózzuk és borsozzuk. Egy serpenyőben olajat hevítünk, majd a korongokat a csicseris masszába mártjuk, a forró olajba csuszszantjuk, és mindkét oldalukat

arany színűre sütjük. Ugyanolyan finom, ha 220 fokos sütőben, sütőpapíron szerzi meg arany színét.

Háromszögű desszert

Hozzávalók (4 személyre)

24 szem háztartási keksz
400 g vegán krémsajt (vagy házi változat kesudióból*)
8 evőkanál juhar-, rizs- vagy agavészirup
200 g tejmentes étcsokoládé
3 dl növényi tej
1 szem citrom

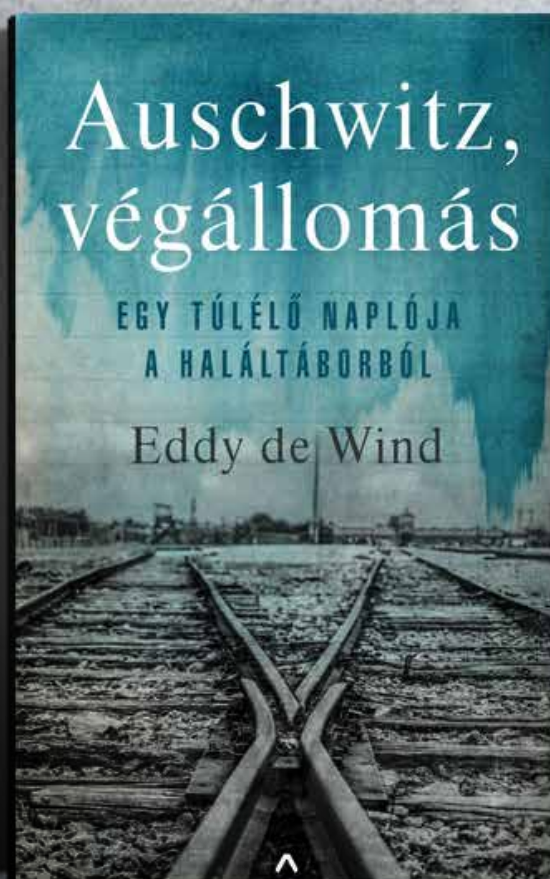
(*Ha otthon készítjük: 300 gramm kesudiót 1 órán át forró vízben áztatunk, majd 1 dl növényi tejjel krémmé turmixoljuk.) A hűtőnek megfelelő méretű tálcat beborítunk alufóliával. A növényi tej felét csészébe töltjük, a kekszeket egyenként megmártjuk benne, majd 12 szem kekszet hármassorokban a tálcára fektetünk. A sajtkrémbe citromhéjat reszelünk, belefacsarjuk a levét is, belecsurgatjuk a szirupot, majd a kekszeket alaposan megkenjük a krém felével. Erre egy újabb réteg áztatott keksz kerül, majd ismét sajtkrém. Eztán jön a trükk: a fólia alá nyúlva tenyérrel felemeljük a két szélső, négy-négy kekszet, és piramis formában kialakítjuk a fóliasátrat. Alaposan lezárjuk mindkét végét, és hűtőbe dugjuk legalább másfél, de inkább három órára. Ezután felolvasztjuk a csokoládét, a maradék növényi tejjel hígítjuk, majd lehámozzuk a fóliaréteget, és a csokoládét ráöntjük a tortára. Visszateszszük a hűtőbe, hogy a csokoládé kissé megdermedjen rajta. Napokig is eláll a hűtőben, feltéve, hogy marad belőle...

Egyidejű krónika

EDDY DE WIND:
AUSCHWITZ, VÉGÁLLOMÁS

Bedő J. István

Bármennyire is rémes belegondolni, de még az irodalomnak is két műfaji kategóriát teremtett a vészkorszak: holokauszt-irodalom és Auschwitz-irodalom – ezek részben átfedik egymást. (A tudományos igényű alkotásokra most ne térjünk ki.) Bár elmúlt már háromnegyed évszázad a táborok felszabadítása óta, még mindig születnek újabb művek, napvilágra kerülnek elfelejtett vagy épp ellenkezőleg: eltemetett emlékek.

A könyvek egy része visszaemlékezés, és a legerősebb impulzusokat örökíti meg, kínzásokat, az értelmetlen munkát, a végeláthatatlan appelleket. Ritka kivétel is akad (pl. Királyhegyi Pál emlékei), de persze nem ez a jellemző. Ezt csak azért vezetem előre, mert a holland Eddy de Wind könyve minden tekintetben elűt az eddig megismert beszámolóktól.

Már a mű megszületése is rendhagyó: a szerzője fogoly volt, valószínűtlenül szerencsés helyzetű, és bár mindenféle mocskos és pusztító munkát is bíztak rá, egy idő után, egyetemi tanulmányai alapján felszerelt szolgálatot végzett. De ennél még furcsább szerencse is megesett vele, a felesége, aki vele együtt került a táborba, a közelében lévő épület-

ben volt. És még találkoztak is. A legfőbb szerencse pedig, hogy a tábor felszámolásakor elrejtőzött, és maradék papírokra, használt füzetlapokra kezdte írni ezt a regényt. Magáról, magukról írta, saját figuráját egy Hans nevű alakban örököltette meg. („Nem voltam képes egyes szám első személyben elmondani.”)

A könyv elkészült és a hatvanas években Hollandiában meg is jelent, de ott nem túlzottan érdeklődtek a túlélők – mert ő is, a felesége, Friedel is túlélte – története iránt. Aztán megjelent angol fordításban, és most, sok év után a világot körbejárja ez a szinte egyidejű tudósítás.

A rémisztő kísérletekről csak közvetett információkat kapunk (az is épp elég), de ami megrendítő: maga a tábor működése. A nagy bűnösök-

ról, a Nürnbergben vagy később elítéltekről mindenki tud, de a gépezet kis csavarjairól és a tábor valóságos hétköznapijairól talán először kapunk képet. A hatalmas apparátussal, jobbra szervezeten lebonyolított deportálások után itt a totális fejtelenséget tapasztaljuk meg. A hatalom (valójában a hatalmaskodás) piramisszerűen oszlik meg; a táborparancsnok a közvetlen beosztottjaival ordít, azok egy szinttel lejjebb durvaskodnak, és így megy lefelé, a bűnözők, a politikaiak szintjén át a legvédtelenebb zsidókig.

Eddig talán csak egyszer láttam, nyomokban – szintén Királyhegyinél –, hogy az ügyeskedés, az étellopás, a csereberélés (a könyvben „organizálás”) életmentő lehet, vagy legalábbis meghosszabbítja pár nappal

az életet. De azt még sehol sem ilyen tisztán, hogy miképp aljasul el, aki csak egy morzsányi hatalomhoz jut, miképpen mutatkozik egy alacsonyabb beosztású tiszt egyszerre tömegirtó gépnek, aki „egyszemélyes léptékben” ellágyult szívű, és kedvezményt ad Hansnak, hogy meglátogathassa a feleségét.

Egy pillanatig sem akarom felmenteni az illetőt, és de Wind sem teszi. Csak felismeri és megmutatja, hogy akiket ide vezényeltek, nem mind voltak meggyőződéses, véresszájú náciak – ez persze nem csökkenti bűnösségüket.

Amilyen zűrzavaros és szervezetségében is szervezetlen volt a tábor – miközben megállás nélkül folyt az egyediségüktől megfosztott emberek tömeges megsemmisítése –, olyan örületes volt az utolsó napok apokalipszise is, szinte az ellenkező előjellel: száz- és ezerszámra hagyták sorsukra a csont és bőr, haldokló ottmaradottakat. Néhányan (ki tudja számukat?) csak azért maradtak életben, mert az öröket kimenekítő vonatszerelvény korábban indult.

Zavarbaejtő Eddy de Wind könyve. Sokan eltolják maguktól, nem akarják kinyitni a szelencét, melybe a múlt fekete árnyai vannak zárva. Ugyanakkor észre kell venni, hogy a fiatal és szerelmes Eddy az elképesztő körülmények között írva a történetet nemcsak tanú és dokumentáló, hanem szépíróként is megállja a helyét.

A mostani, a táborok felszabadításának 75. évfordulójához kapcsolódó, kiegészített kiadás beszámol de Wind doktor háború utáni praxisáról, érintve a poszt-holokaust szindróma kezelésében végzett munkáját.

Nem biztos, hogy a doktor sorstársai, túlélő fogolytársai merik majd kézbe venni a könyvet. De erősen ajánlom a harmadik generációnak, az unokáknak. Olyan képet kapnak, amelyet az a szemtanú írt, aki túlélni akart, hogy szabadon élhessen szerelmetes feleségével, és beszámolhasson utódainak a látottakról, átéltekről. ■

Eddy de Wind: *Auschwitz, végállomás – Egy túlélő naplója a haláltáborból*

Athenaeum Kiadó, Budapest, 2019

A Monty Python béketerv és a valóság

Politika

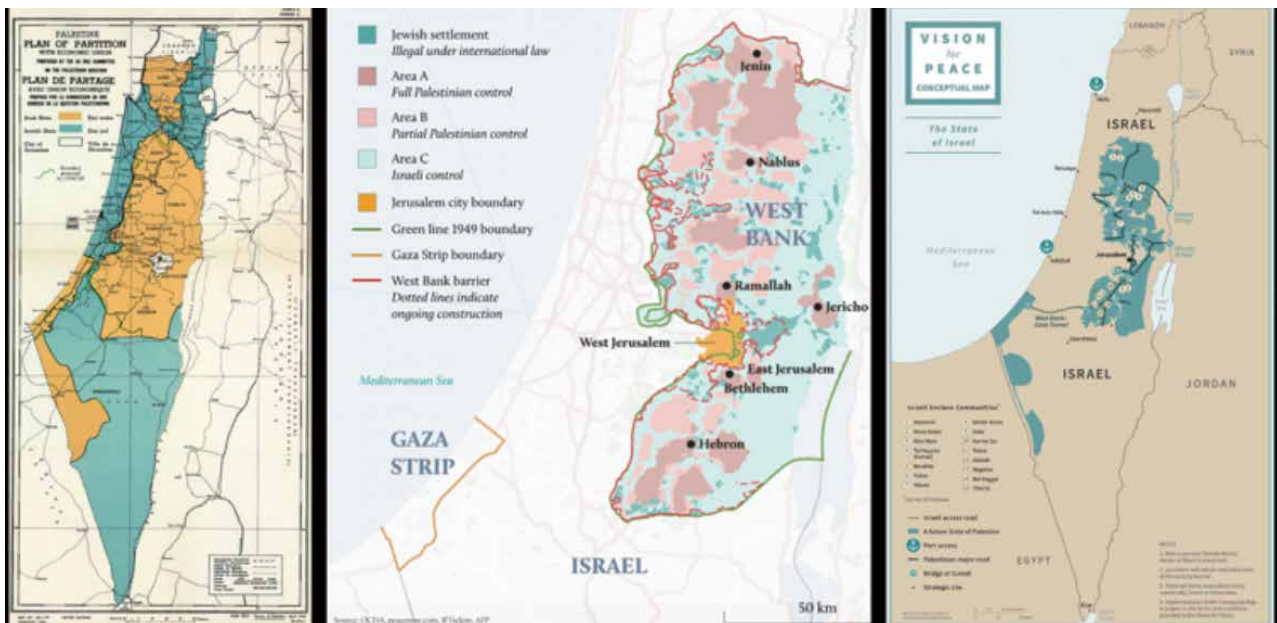
Szekeres Hanna*

Január végén érkezett meg a Trump-kormány új béketerve, amelyet tanácsadója (és veje), Jared Kushner dolgozott ki. A terv alapján Jeruzsálem osztatlan fővárosa lenne Izraelnek, a ciszjordániai telepeket pedig Izraelhez csatolnák. Nem érvényesülne továbbá a „visszatérés joga”, és a leendő önálló palesztin állam csak szigorú feltételek betartásával jöhet majd létre. (Ráadásul nem egybefüggő területen, hanem elszórtan, és külön ironikus, hogy Gáza föld alatti alagúttal lenne összekötve Ciszjordániával.) E feltételek betartását az USA és Izrael ellenőrizné. Ha létrejön a palesztin állam, a fölötté gyakorolt „biztonsági ellenőrzés” olyan mértékű lenne, hogy Izrael beleegyezése nélkül még nemzetközi szervezethez sem csatlakozhatna. Ennyire lenne önálló a tervben vázolt palesztin állam.

A palesztinok természetesen nem voltak elragadtatva ettől a „béketervtől”. Az EU is kritikát fogalmazott meg, főleg a

telepek bekebelezése miatt, hiszen azok létezése évtizedek óta sérti a nemzetközi jogot. Az érintett palesztinoknak az USA 50 milliárd dol-

lárt ajánlott fel fejlesztési támogatásként, csak hogy nagyrészt az arab országok finanszíroznák, és formája ki sincs alaposan dolgozva. Minde-

zek függvényében nagyon nehéz másnak látni az ajánlatot, mint a lekenyerezés gesztusának.

Az izraeli kormány teljes támogatással fogadta a tervet, hiszen az legitimálná a jelenleg fennálló helyzetet, ami kizárólag nekik kedvez. A jobboldalon csak a radikális telepések hangoztattak biztonsági aggályokat – ami nehezen magyarázható, hiszen eddig is ők élveztek katonai védelmet a palesztinokkal szemben. Egy olyan mélyreható konfliktusban, mint ez, valós béketervezés csak az lehet, ami mindkét félnek kicsit fáj, amikor mindkét fél úgy érzi, kompromisszum születik, tehát valamit fel kell adniuk elképzeléseikből. Ha egyiknek sem fáj, akkor a konfliktus már magától megoldódott, ha pedig csak egyik félnek fáj, akkor az nem béketervezés, hanem a másik fél egyoldalú támogatása.

Sokaknak nincs ezzel problémájuk, úgy gondolják, Izrael megérdemli ezt a földet, és hogy joga van magát minden áron megvédeni. Ez a hozzáállás „racionális”, ahogy a nacionalizmus is. Csakhogy a történelem megmutatta, hogy ez hosszú távon káros a társadalomra, mert például fasizmushoz vezethet.

Helyezzük magunkat egy pillanatra egy palesztin személy helyébe. Az oszmán-török időkben (1800–1915) Palesztina népességének 9-12%-a volt zsidó, míg 90-86%-a muszlim. A brit mandátum alatt (1922) az arány 11:78-ra módosult, 1945-ben az arány már 31:60. Az 1947-es ENSZ egyezményben (ahol a palesztinok fizették meg az európaiak büntudatának árát) a két állam létrejöttét szavazták meg, kb. 50-50 százalékos területmegosztással (ld. Jewish Virtual Library: Demographics of Israel).

Ez a felosztás 1967-től kezdve évtizedről évtizedre csökkent a palesztinok kárára; ma a ciszjordániai területek kétharmada izraeli fennhatóság vagy ellenőrzés alatt áll. Persze létezik népvándorlás, de akkor nem mész oda, nem veszed el a földjüket (arra hivatkozva, hogy az égő csipkebokor nektek ajándékozta, meg arra, hogy a palesztin araboknak európai fogalmak szerint nem volt államszervezetük), és nem létesítesz etnikai alapú államot, ahol az ott élő nép másodrangú állampolgárrá lesz, vagy elmenekül, vagy beszorul egy kis lyukba, ahol még az életüket is lehetetleníteni. Illetve lehetséges ilyen teremteni, de akkor megint felmerül a fasizmus és a morál kérdése.

Ha ezt a Monty Python komédiát idéző tervet abból a szempontból nézzük, hogy egy nép, mely földjén, melyhez több száz éve kötődik, többségben élt, száz év leforgása alatt ilyen lehetetlen helyzetbe került, rögtön érthető, hogy még a klasszikus „két-állami terv” is megálázó kompromisszum a palesztinok számára.

Kushner kissé arrogánsan jelentette ki, hogy a palesztinoknak nem kéne „elszúnni” a terv által nyújtott lehetőséget, ahogy a létezésük óta „minden mást is elszúrtak”. Szerinte a kérdés az, hogy a palesztinok akarnak-e végre egy államot vagy sem. Erre a kijelentésre Noura Erakat, egy amerikai-palesztin emberi jogi ügyvéd válasza igen találó: „Ez egy nagyon furcsa kérdés. Tegyük fel, valakinek a házát ellopod, a tulajdonost bezárod a padlásra víz nélkül, de felajánlasz neki egy napi adagot, a saját házában, a padláson... És még meg is kérdeznéd tőle, melyik a jobb – hogy tető van a fejed felett vagy ha egyáltalán nincs tető fölötted?”

Szinte biztos, hogy sokakat ez sem győz meg, és továbbra sem értik a palesztinok makacsságát meg azt, hogy miért nem partnerek a tár-

gyalásokon. Valójában pont azért, amiért az izraeliek sem.

Nagyon érdekes és tanulságos kísérletet végeztek izraeli résztvevőkkel 2002-ben. Két véletlenszerű csoportra osztották őket, az egyik csoportnak izraeli, a másiknak palesztin béketervet kellett értékelnie. Nem meglepő módon, az izraeli béketervet nagyobb arányban fogadták el. Arra számíthatnánk, azért, mert az jobban képviselte az izraeli érdekeket. De nem! Amit a résztvevők nem tudtak: mindkét csoport azonos szöveget kapott. (Ráadásul a béketerv az izraeli kormány fogalmazványa volt.) Vagyis akik elutasították, a tartalomtól függetlenül azért tették, mert azt hitték, a palesztinoktól származik. A kísérletet megismélték palesztinok körében is – ott is ugyanezt az elfogultságot találták. A kutatásnak fontos tanulsága, hogy

valójában nem a kézzelfogható politikai tényezők – a területek, Jeruzsálem státusza, a vallás vagy az erőforrások kérdése – tartják fenn a konfliktust. Nem, hanem pszichológiai tényezők, mint az identitás és a bizalmatlanság.

A jelenlegi helyzet nem fenntartható – sem erkölcsi, sem fizikai okok miatt –, és nem valószínű a „két-állami” megoldás sem. Mindkét változat további konfliktusokhoz, erőszakhoz és nyomorúsághoz vezet – mindkét oldalon. A megoldás egy közös, demokratikus, világi (a válástól elválasztott) állam létrehozása, alkotmányba foglalt jogokkal és a népesség megoszlását reprezentáló parlamenttel. (Ezt a megoldást palesztin és izraeli értelmiségiek is támogatják). Ha hiszünk az európai állam-modellben, akkor nem szabadna képtelenségnek találnunk az

olyan demokratikus államot, ami nem egy (zsidó) etnikumon alapszik, hanem egy nemzeten, különböző etnikai és vallási hovatartozású polgárokkal.

Persze az ember hajlamos túlaggódni, ha ilyen drasztikus változások állnak a küszöbön. A fehér amerikai rabszolgatartók félték, hogy a feketék, ha felszabadulnak, bosszúból lemészárolják őket. A hatvanas években attól félték, hogy tömegesen fordulnak majd ellenük, ha több polgárjogot kapnak. Pedig a legtöbb ember valójában csak élni szeretné az életét. Érdemes lenne lehetőséget adni nekik erre. ■

**Szekeres Hanna szociálpszichológia doktorandusz az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, vendégkutató a Héber Egyetemen és az Amszterdami Egyetemen.*

Dr. Wolfgang és a záróra-teória *(regényrészlet)*

Új Kelet irodalom

Silló Sándor

KAPTAFÁK, HELYEK

Cipőgyártó automata gépsorok tervezői lehet, hogy sok mindent tudnak a cipő anyagának szerkezetéről és a láb anatómiájáról, de nem volt a kezükben Löffler doktor úr lába. Nagyapáméban igen. Megtapogatta, mintha orvos kolléga volna, de diszkréten, mintha csak méretet venne. Hiszen csak lemérte a kaptához. Azután kifaragta a kaptafát méretre. Ez lett a doktor úr saját cipőjének az etalonja. Ugyanígy tett az összes vevőjével. Ott sorako-

zott az összes kuncsaft kaptafája a feje feletti polcon: Lendvai művész úr, a színész; Feri bácsi, a karvezető; Silló Zoltán utazó ügynök. (Nagy, szétjárt lábfeje volt.) Gyulus, a táncos. (Még a kaptái is pliében álltak.) Bényi ügyvéd úr, Gabi bácsi, aki vegetáriánus volt, és lábujjai úgy álltak, mint a karfiolvirágok. Müller, ő nem volt úr, köszörős volt és a nagypapa szerszámaait reparálta. Emberek, lábak. – Ez mind egy kaptafára készült! – mondta az öreg, mikor a rádióból slágerek szóltak. Egy kaptafás zenekar, egy kaptafás cipőgyár. Ez volt a legsúlyosabb szitok. Löffler doktor úr, Lendvai művész úr, Feri bácsi, Silló Zoltán utazó ügynök, Gyulus, a táncos, Bényi ügyvéd úr, Gabi bácsi és Mül-

ler lábaiból létrejött az átlagos láb. A mindenkire jó cipő. Mindenkire jó, de senkinek sem a sajátja. Ilyen cipőben járunk.

Ilyen dolgokat hallgatunk, zene helyett.

Van egy hely Jaffón, úgy hívják, HaMakom, A Hely. Minden csütörtökön összejön egy kis társaság a napali szobányi, bordó falú termecskében. Az ok: a zene. Marokkói zene, de ezzel nem sokat mondtam. A zenészek Casablancában születtek. Mind túl a hatvanon. Arab anyanyelvű zsidók. A 67-es háború után minden arab lakta országból kiutálták vagy elűldözték a zsidókat. Marokkóban állítólag többen voltak, mint a muzulmánok. A zenészek családja is akkor menekült Izraelbe. Kisfiúk voltak, de már tudták az összes casablancai dalt. Még otthon tanulták meg a darboukát és az údot, az arab lantot megszólaltatni, úgy hegedülni, azzal a technikával, fogásrenddel, hangszertartással, ahogy csak ők, marokkóiak játszanak.

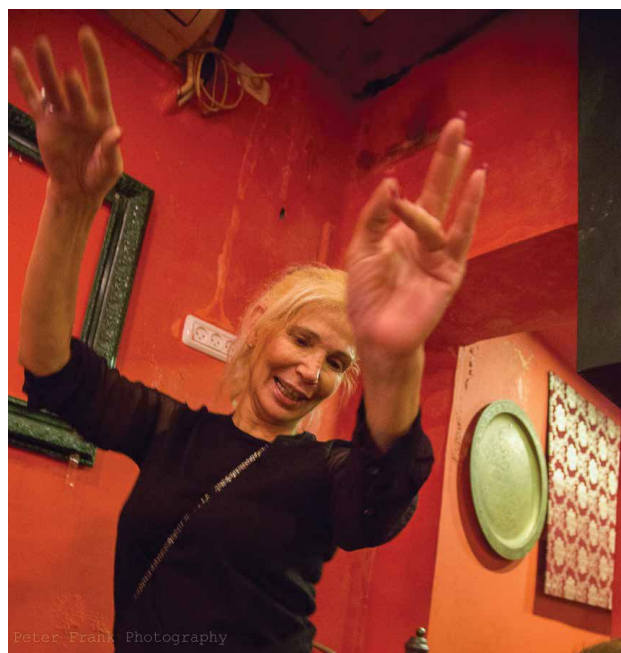
Közönségük (közösségük) héberül fecserészik, de ha belefog a zenekar, arabul éneklük a refrént. Ez az ő zenéjük, az ő zenészeik. Fél 11 körül van hangbeállítás, de már kezdődik is. Muzsikálnak. Az Andalúziából kizsoritott mórok tradíciója úgy lüktet bennük, mintha tegnap lett volna, hogy zsidó és arab együtt menekült Córdoba-ból az inkvizíció elől. Cervantes a Don Quijotéban írt egy ilyen fejezetet. Valószínűleg soha sem hallottak róla. Senki nem törődik a verőreiken áramló folyadék összetételével. Aztán a zenekar melletti lócáról feláll egy hallgató, beül a lantos helyére. Zökkenő nélkül játszanak tovább. Semmivel sem rosszabb zenész, mint az alap csapat lantosa. Éjfél felé már egyre többen állnak be egy-egy dalt elénekelni. Százsékelesek tömnek a szólista ingzsebébe a dal végén.

Aztán pörög tovább az este. Marokkói hasis, könnyörtelenül zuhogó ritmika. Három óra felé mindenki beáll, a zenész és a hallgató is. 60 feletti bácsikról és nénikről beszélnek! A mama a papa nyakában ülve táncol. Ketten kapnak érte, amikor borulnak. Röhögés, aztán sírják tovább a dallamot, ami éppen szól. Most a kis hegedűs bácsi énekel, minden eddigi dalosnál szebben. Keserű, mint a blues vagy a gyimesi keserves, vagy egy cigány hallgató, de a dobos ezalatt is nyomja a pszichedelikus mediterrán aszimmetriáit. Pontosabban, mint egy atomóra. Ez a hely az azonosság helye. Szociológiai, etnikai és érzelmi azonosság azzal, aki vagyok, ahonnan jöttem, amit tudok, érzek. Azonosság az emberekkel, akikkel közös a sorsom, a múltam, a kultúram. Bután néz nének rám, ha ezt kifejteném nekik. Az azonosság nem érzékelhető annak, aki átéli. Én meg irigykedhetek rájuk. Ehetem otthon egyedül a hazait, az europa-konzerveket, hidegen.

Hol a kaptafám?

A kényelmesen rám simuló kultúram, amit azokkal élhetek meg, akikkel közös a sorsom, a tudásom, a bölcsességem. Hol az a hely? (Ez nem honvágy! Már Magyarországon sem találtam. Nagyon szeretem a gyimesi, moldvai zenét, de ezt Bartóktól örököltém és nem volt soha az életem része.)

Nincs elszívargás. Négy körül, a huszadik utolsó számnál szinte egyszerre áll fel mindenki. Salom, jövő csütörtökön találkozunk. Itt a helyünk! A Hely! ■

FOTÓK: FRANK PETI

A koronavírus magyar származású áldozatai Izraelben

Búcsúzunk

ARIE EVEN ÉS PERL WIESEL MAGYAR HOLOKAUSZTÚLÉLŐK

Arie [Neumann György] Budapesten született, jómódú családba. 1941-ben az apját behívták fegyver nélküli munkaszolgálatra (MUSZ), onnan került át a mauthauseni koncentrációs táborba. A kilencéves kisfiú édesanyjával, Magdolnával és bátyjával, Ivánnal otthon maradt.

1944 márciusában a németek megszállták Magyarországot. Májusban megkezdődött a zsidók tömeges deportálása a magyar vidéki városokból Auschwitzba. Július első napjaira már csak a budapesti zsidók maradtak meg a korábban virágzó, több százezres magyar zsidó közösségekből, és azok, akiknek a honvédség MUSZ-os századaiban sikerült életben maradniuk.

A család lakását hamarosan elvették, Arie, anyja és testvére a nagypapa segítségével a budapesti svájci védett házak egyikében talált menedéket. Onnan hurcolkodtak át egy éjjel a Svéd Nagykövetség oltalma alatt álló másik épületbe. Arie nagypapját másnap elhurcol-

ták a nyilasok, a Duna-partról a vízbe lőtték. Arie, az édesanyja meg a testvére életben maradt. És az apja a háború után Mauthausenből visszatért a családhhoz.

Arie az 1949-es nagy magyar kivándorlási hullám során érkezett Izraelbe az Alijat HaNoar segítségével, azóta itt élt.

2020. március 20-án, pénteken adta át lelkét terem-tőjének, másnap éjjel helyezték végső nyugalomra Jeruzsálemben. Fakadjon áldás az emlékéből. ■

Arie Even és a Tanúságtételi lap, amelyet 2018-ban nyújtott be a Yad Vashemnek nagypapja, Neumann Márton emlékére (a család szívességéből)

Perl Wiesel (94) máramaroszigeti holokauszt-túlélő a koronavírus 14. izraeli áldozata. Áldás-sék az igaz Bíró. Jakov Salom Rosenfeld haszid rabbi lánya Perl, a háború után érkezett Izraelbe és népes családot alapított. Hetven unokája és dédu-nokája mellett gyászolják lányai Pinchas Schinberger, Zvi Dart, Zvi Neiman rabbik nejei, a breslavi haszid dinasztia örökösei és örökítői. Perl március 29-én hunyt el Bnei Brakban, a Maajanéj Hajesua kórház-ban hunyt el. Az emlékéből fakadjon áldás.

(Fotó: a család jóvoltából)

FOTÓ: BARUKH

Új Kelet irodalom

Barukh

Távolság Koronavírusnapló, március 17.

barukh úgy általában
szeret otthon maradni
önkéntes karanténban lenni
mindig is szeretett
hétköznapiakon
normális hétköznapiakon
egészséges hétköznapiakon
úgy
hogy tudja
hogy ott van a világ
ott vannak a többiek
egy karnyújtásnyi távolságra
hogy odakint
az önkéntes karanténon kívül
zajlik az élet
még
pécsen
kis barukh
órákig tudott
állni az ablakban
és nézni az embereket

akik lent az utcán
jöttek-mentek
éltek
kis barukh
nagy barukh
mindig is szeretett szemlélődni
mindig is jó volt a szemlélődés-
ben
mindig is szeretett
kívül maradni
figyelni
mások élményeit
érzéseit
örömeit
fájdalmait
kívülről
megfigyelés útján
megtapasztalni
a kisfiút és az édesanyját
a szupermarketben
az édesanyja nyüzögött
és türelmetlen
a kisfiú boldog
hogy az édesanyjával lehet
két tinédzser lányt
akik úgy adják meg magukat
egymásnak
a barátságuknak
olyan önfeledten
olyan odaadóan
olyan bensőségesen
ahogy csak tinédzserek tudják
a húszéves fiút
és a húszéves lányt
akik bizonytalanul
mosolyogva
érintik meg
egymás karját
aztán ölelik át egymást
szerelmesen
és a kilencven éves öregurat
és a kilencven éves idős hölgyet
akik csillogó szemmel
és a húszévesekhez hasonló
bizonytalan mosollyal
karolnak egymásba
barukh végső soron
szereti az embereket

örül
ha nem kell
velük lennie
folyton
de annak is örül
ha ott vannak
karnyújtásnyi távolságra
és láthatja
hogyan élnek
hogyan
élnek
ahogy a karantén
ez a nem-önkéntes karantén
egyre szigorodik
és szorítja ki az embereket
a közösségi terekből
és ahogy a social distance
egyre nő
az emberek között
és az emberek és barukh között
úgy érzi magát barukh egyre el-
veszettebbnek
barukh tudja
érti
hogy most
ez az egyetlen eszköz
csak rámutat
hogy oxitocin nélkül
ölelés nélkül
mennyivel nehezebb az élet
még ha barukh
nem is szeret ölelkezni
mert más
úgy nem ölelkezni
hogy különben lehetne
csak nem akar
mert nem esne jól neki
mint úgy
hogy nem is lehet
mert megfertőzhet
vagy megfertőződhet
mert megölhet
vagy megölhetik
ja
szar
hiányoztok
barukhnak
emberek

Ha Haifán sétálunk, tegyünk egy követ Ibi sírjára

Haifa, Bahai kertek, 2017, október
Fotók: Markovits Mária (eredetileg a következő megjegyzéssel: "Minden képet én fényképeztem.
A művészi jelző leghalványabb igénye nélkül.")

Találtam egy régi verset,
még a múlt században ír(hat)tam.

M. M.

In memoriam R.

Rohanó, vagy csak alig mászó
napok szürke eseményei
feledtetni akarják,
hogyan voltál nekem.
De az ég rám boruló kékje,
Az esthajnalcsillag,
„távolban egy fehér vitorla”,
harmatosan nyíló virág,
egy szőke üstök,
anya és kislány az utcán,
ablakok kivilágított négyszögei,
az élet zajai, bajai, örömei
mindegyre figyelmemre keltnek,
hogyan te csak voltál nekem.
Hogy elmúltál hamar...
Lázadni szeretnék az idő ellen,
hogyan minden szürke nappal
a távolság csak nő közöttünk.
Miért nem feledlek?

M. M.

Nyár este Haifán

(Izraeli Szemle, 1994. szeptem-
ber-október, 22. oldal)

Suhan a busz.
Piros, kék, zöld, sárga
fények törnek meg
a holdtalan est
sötétjét.
Suhan a busz.
A villanó színek
kápráztató játéka
még mesészerűbbé teszi
a bársonyos, gyönyörű estét.
Kapaszkodunk a hegyre.
Odalent csak sejteti
magát
a tenger.
Itt-ott egy-egy hajó
lámpafüzére csalogatón
szememig, agyamig,
kezemig ér.
S már a Kármelen
vagyok.

Alattam elterül a város,
valószínűtlen,
lélegzetszorító
szépségében.
A busz hűvöséből
kiszállok a párás estébe.
Meleg van, nyári meleg.
Kis szellő jön simogatón
a tenger felől.
Nyugalom, meleg, szépség,
csend: Haifa.

Újra Izraelben a **GÓLEM SZÍNHÁZ**

**Június 5-én péntek délután 2 előadással
Jaffón a Na Laga'at Központban.**

**Az előadás magyarul, héber
feliratozással kerül bemutatásra és a
különleges tér miatt csak 60 néző fér be
a nézőtérre.**

További információk a www.golemszinhaz.hu-n.
Jegyvásárlás a helyszínen és a színház oldalán.

G O L E M
S Z Í N H Á Z

Szakácskönyv a túlélésért

CZINGEL SZILVIA AZONOS CÍMŰ KÖNYVE ALAPJÁN

JÁTSSZÁK: HAY ANNA, NAGY MARI, RADNAY CSILLA
ÍRTÁK: NÉMETH VIRÁG ÉS BORGULA ANDRÁS

KÍSÉRLETEZZ VELÜNK!

Kémcső Jenő és Spatula Sára
játékos foglalkozásai
ovisoknak és kisiskolásoknak
a budapesti Csodák Palotája közösségi oldalán
hétköznaponként 11 órától.

<https://www.facebook.com/csodakpalotaja/>

MINDEN AMI FONTOS MINDEN AMI INFORMÁCIÓ MINDEN AMIT JÓ TUDNI

KORONAVÍRUS INFORMÁCIÓK

MIVEL SZERETNÉD AZ IDŐDET
ELTÖLTENI?

shalom-olim.com

אי קלט

עיתון ישראלי עצמאי בשפה ההונגרית